

Απόστολος Πιερρής

Αμερικανικός Δυναμισμός και Ευρωπαϊκή Δυσπραγία
Συγκριτική Ανάλυση της Αμερικανικής και Ευρωπαϊκής Οικονομίας

(σε 10 μέρη)

Πρώτη Ενότητα:
Μέρη Α΄ - Ε΄

(Δημοσιεύθηκαν στον «ΗΜΕΡΗΣΙΟ ΚΗΡΥΚΑ» 10/6, 11/6, 13/6, 15/6 και 17/6/1999)

Του
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΙΕΡΡΗ

Αμερικανικός δυναμισμός

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

“Το Ελληνικό ηγετικό κατεστημένο αποδεικνύει εμπράκτως ότι περιστρέφεται γύρω από τον ΚεντροΕυρωπαϊκό άξονα σαν θέμα απόλυτης εθνικής προτεραιότητας... Διαπράττει θεμελιώδες χωρολογικό, πολιτιστικό και επικαιρικό σφάλμα”

(άρθρο μου στον Ε.Κ. 30 Απριλίου 1999)

ΜΕΡΟΣ Α'

Κρατική συμμετοχή και οικονομική απόδοση

Έχω συγκεκριμένα γράψει σε πρόσφατο άρθρο μου ότι οι εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι για την Ελλάδα, *τριπύον θέμα*. Δεν επρόκειτο για ρητορική αποτροφή αλλά για κυριολεκτική αξιολόγηση. Πρώτη προτεραιότητα είναι ο οδός συντονισμός της εθνικής στρατηγικής προς το παγκόσμιο μονοπολικό πεδίο με στόχο τις Η.Π.Α. Εν απολύ-

πολιτικές και πολιτιστικές-αξιολογικές (συγχρονικές και ιστορικές) παραμέτρους της παραπάνω ιεράρχησης. Εδώ θα επικεντρωθώ στον οικονομικό παράγοντα, που άλλοτε εξυψώνεται ως ο κύριος και άλλοτε υποτάσσεται σε πολιτικά και πολιτιστικά ιδεολογήματα κατά τις δημογωγικές ανάγκες της στιγμής.

κών Ισοτιμιών τον Σεπτέμβριο του 1992 κατά την πρώτη ναυπηγική κρίση, και πριν την μεζονα κρίση του θέρους 1993, καθορίσθηκε στην Σύνοδο του Εδιμβούργου (Δεκέμβριος 1992) το Πακέτο Delors-II, ενώ οι κλυδωνισμοί από την Συνθήκη Maastricht δεν είχαν κοπάσει.

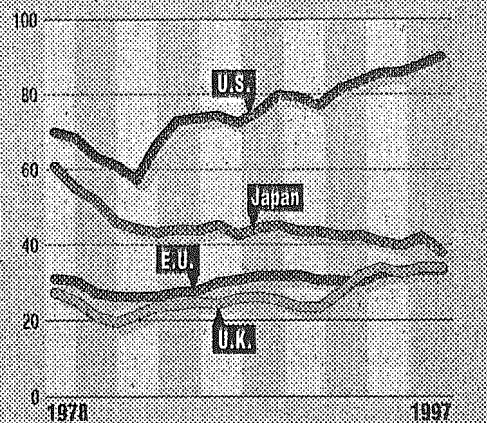
Έτσι και τώρα προωθείται η ενεργοποίηση των όρων της Συνθήκης Amsterdam για κάποιας μορφής “κοινή” εξωτερική πολιτική και πολιτικές ασφαλείας με τον ορισμό ενός “Υψηλού Αντιπροσώπου” (και Επιτροπών σχεδιασμού) επί των θεμάτων αυτών. Ως εάν το θέμα ήταν θεσμικό και όχι ουσίας: η αντικειμενική διαφορά και απόκλιση (ζωτικών και μη) συμπεριδόντων των μελών (μεγάλων και μικρών, καθ' ομάδας και ατομικά), καθιστά αδύνατη την χάραξη και πολλών μάλλον την εκτέλεση ουσιαστικής τέτοιας πολιτικής, είτε υπάρχει θεσμός είτε όχι. Ο “Υψηλός Αντιπρόσωπος” ή “Συντονιστής” θα έκανε το πολύ ό,τι και ο συμπαθής “διαπραγματευτής” Ahtisary: θα μετέφερε το τηλεόγραφο του NATO στο Βελιγράδι. Αν και ο «διαπραγματευτής» έκανε ως εάν δεν κατενόησε ότι είναι άλλοι πολεμικές επιχειρήσεις τις οποίες κατευθύνει η υπερδύναμις, και άλλο οι εμπλοκές στην Νομία. Ως για ανεξάρτητη στρατιωτική δύναμη ταχείας επέμβασης της Ε.Ε., το θέμα είναι κομικό. Αν δεν ήταν κομικό, θα ήταν άκρως ανησυχητικό. Θα ελεειουργούσε ως μόνιμη απία αστάθειας και σταθερή φυγόκεντρη ροπή μέσα στην ίδια την Ε.Ε., και στην γειτονία της, όπως θα εξηγήσω σε προσεχές άρθρο.

παράγοντες έχουν κεντρική σημασία: 1) η υπερκοπή της επενδύσεως (και συνεπώς της αποταμιεύσεως) επί της καταναλώσεως και β) η υπερκοπή της ασχολίας επί της σκόλης (ανέσεις, διασκεδάσεις, αναψύσεως). Όσο οι παράγοντες υπε-

ρίως, εξαρτάται αντιστρόφως από την φορολογική επιβάρυνση των απολαβών της ασχολίας. Απλά, δηλαδή, όσο περισσότερο αποδίδει η απασχόληση του κεφαλαίου, τόσο μεγαλύτερο κίνητρο έχει το άτομο να αποταμίευση και να επενδύσει,

The Prosperity Gap

Rate of return on capital employed as a percentage of the aggregate tax share of the economy

Source: CrossBorder Capital

(Πηγή στοιχείων: CrossBorder Capital, Λονδίνο).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

τω συσχετισμό προς αυτόν, μέγιστο, δεύτερον, θέμα είναι η ολοκλήρωση του οικείου περιφερειακού ΒαλκανοΜικρασιατικού γεωπολιτικού χώρου, πράγμα που απαιτεί εν τοις πράγμασι προεξοκτώντας τον συνολικό στρατηγικό συνδυασμό με την Τουρκία. Τρίτης σημασίας ζήτημα είναι οι Ευρωπαϊκές εξελίξεις, για λόγους που έχω πολλές φορές, και από διάφορες απόψεις, αναλύσει. Βεβαίως, ακριβώς εξ αιτίας της τριπτεύουσας σημασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το θέμα δεν είναι ένα απλοϊκό δίλημμα συμμετοχής ή απουσίας από τις διαδικασίες της, αλλά η σχετική χαμηλή προτεραιότητα της συμμετοχής σε αυτές, και, το σπουδαιότερο, ο καθορισμός της μορφής της συμμετοχής αυτής βάσει των δυο προηγούμενων και πρωταρχικών προτεραιοτήτων.

Έχω επανειλημμένα διαπραγματευθεί εξοικονομικά σε βιβλία, μελέτες και άρθρα μου, τις στρατηγικές,

Το Ελληνικό κατεστημένο διαπράττει και θεμελιώδες οικονομικό σφάλμα με τον κατ' απόλυτο προτεραιότητα Ευρωπαϊκό (δηλαδή και ουσίαν Γερμανοκεντρικό) προσανατολισμό της χώρας.

Το θέατρο που διεδραματίσθηκε προ ημερών στην Κολωνία ήλθε να επιβεβαιώσει για μια κόμη φορά την φανταστική φύση των διαδικασιών της Ε.Ε. Είναι πλέον θέμα αυθυποβολής για τους λοιπούς, περί τον σκληρό πυρήνα των Γερμανικών συμφερόντων. Συνηθίζεται άλλωστε, μετά από μια καταφανή απόδειξη της εγγενούς και αθεραπεύσιμης αδυναμίας της “Ευρώπης” να υπάρξει καν ως ενιαία οντότητα, να δράσει αποφασιστικά και να κατορθώσει ένα πραγματικό έργο σημασίας σε κάποιο μείζον θέμα, να αναγγέλλονται πομπώδεις εξελίξεις προς άγαν εντυπώσεις και εξαγορά έστω ελαχίστου συνόχης. Π.χ. μετά την αποχώρηση της Μ. Βρετανίας από τον Μηχανισμό Συναλλαγμάτων

Σε μια σειρά άρθρων θα αναλύσω την οικονομική υστέρηση των μεγάλων χωρών της Ευρώπης έναντι των Η.Π.Α., και τις αιτίες αυτής της υστέρησης. Και πρώτα τα γεγονότα.

Η πραγματική οικονομία είναι, βασικά, θέμα έντασης της οικονομικής λειτουργίας και παραγόμενου έργου, δηλαδή *προσφοράς*. Η πιο αποδοτική προσφορά είναι της ιδιωτικής πρωτοβουλίας υπό καθεστώς δυνάμεων της αγοράς, δηλαδή οικονομικής δραστηριότητας οδίαλτης προς την πολιτική εξουσία. Πρέπει να γίνει καθαρό ότι η αγορά δεν αντιβιβείται απλώς προς την κρατική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, αλλά είναι ασύμβατη προς ιδιωτική πρωτοβουλία διαπελεγμένη προς τους κρατικούς φορείς λήψεων αποφάσεων. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ελληνική οικονομία, όπως και την Ρωσική ή την Ινδονησιακή φερ' ειπείν.

Για την εκτίμηση των συνθηκών και του αποτελέσματος της προσφοράς σε μια ελεύθερη οικονομία, δυο

	Φορολογικά έσοδα του Κράτους ως ποσοστό % του ΑΕΠ 1985 - 1995	Κυβερνητική Κατανάλωση ως ποσοστό % του ΑΕΠ 1985 - 1995	Δημόσιες Δαπάνες (της Κυβέρνησης) ως ποσοστό % του ΑΕΠ 1985 - 1995
Η.Π.Α.	18.21	17.7	23.7
Ιαπωνία	14.53	9.3	18.4
Τουρκία	12.48	9.3	19.7
Γερμανία	29.23	19.8	32.9
Γαλλία	37.82	18.9	44.5
Ιταλία	37.36	16.9	49.2
Μ. Βρετανία	32.74	21.1	39.1
Ελλάς	29.06	19.7	51.6

ΠΗΓΗ: The World Bank, 1997
World Development Indicators.

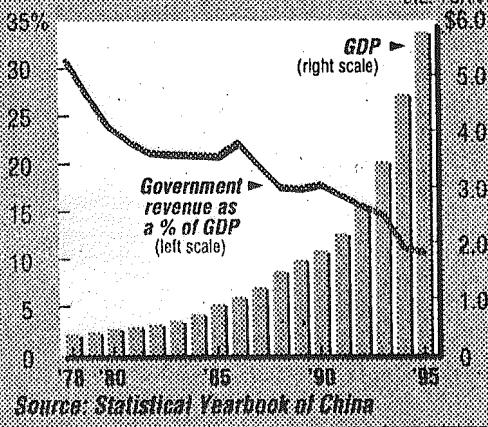
ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ροχής αυτοί ασκούν εντονότερη δράση, τόσο η προσφορά θα είναι, *ceteris paribus*, μεγαλύτερη. Ο πρώτος εξαρτάται από την ελκυστικότητα των απολαβών του επενδεδυμένου κεφαλαίου. Ο δεύτερος από την ελκυστικότητα των απολαβών της ασχολίας - που, για ένα δεδομένο επίπεδο αμοιβής της εργασίας καθορίζεται από την αγορά εργα-

παρά να καταναλώσει. Και όσο λιγότερους (άμεσους) φόρους επιβάλλει το Κράτος, όσο λιγότερο αφαιρεί από τις απολαβές της εργασίας, τόσο μεγαλύτερο κίνητρο έχει το άτομο να εργασθεί περισσότερο και εντονότερα. Δύο αντιπροσωπευτικοί δείκτες που μετρούν τις τάσεις αυτές είναι, αντιστοίχως, α) το ποσοστό αποδόσεως της απα-

Supply-Side Success

As China's tax burden has fallen, its GDP has soared

Source: Statistical Yearbook of China

Πηγή: Statistical Yearbook of China.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Πισμός και ευρωπαϊκή δυσπραγία

ΙΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

σκόλησης κεφαλαίου, και β) το συνολικό ποσοστό των φόρων στην οικονομία. Συνδυάζοντας και τους δύο, διαρύνουμε τον πρώτο δια του δεύτερου, καταλήγουμε σε ένα πρόχειρο ενιαίο δείκτη έντασης παραγωγικής οικονομικής λειτουργίας (Π), που εκφράζει το ποσοστό της αποδόσεως του κεφαλαίου επί του ποσοστού φορολογικής επιβάρυνσης. Ο Π στο διάστημα από το 1978 έως το 1997 για τις Η.Π.Α., την Ιαπωνία, την Ε.Ε. και τη Μεγάλη Βρετανία, παρίσταται στο ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.

Στο τέλος της περιόδου οι μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες είχαν ποσοστό Π: Γερμανία 34,2%, Βρετανία 33,8%, Γαλλία 31,5%, Ιταλία 30,9%. Στο ίδιο επίπεδο κατήντησε και η Ιαπωνία, έχοντας όμως ξεκινήσει από ένα σημείο (υπέρ το 60%) πλησιέστερα προς την Αμερικανική υπεροχή τότε (c. 70%). Στις Η.Π.Α. ο δείκτης ευρίσκεται στο 90%, σχεδόν τριπλάσιος.

Χαμηλό επίπεδο φορολογικών εσόδων του Κράτους συνδέεται, γενικά, όπως είναι φυσικό, από υψηλή κερδοσκοπική άμεση δραστηριότητα στην οικονομική λειτουργία της χώρας. Στον Πίνακα 1, αναγράφονται οι μέσες τιμές για τα έτη 1985-1995 των συνολικών φορολογικών εσόδων, της κυβερνητικής καταναλώσεως και των δημοσίων δαπανών ως ποσοστά του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Φαίνεται καθαρά πως οι μεγάλες οικονομίες (οι G-6, δεν περιλαμβάνουν στην ανάλυση τον Καναδά) διαρύνονται σε δυο ομάδες βάσει του κριτηρίου της κρατικής επιβάρυνσης και του δημοσίου μεριδίου στην οικονομική δραστηριότητα της χώρας: η μία (Η.Π.Α., Ιαπωνία) έχει μικρές τιμές αυτής της άμεσης εμπλοκής του Κράτους στην οικονομία, η άλλη (Ευρωπαϊκές Χώρες) μεγάλες. Την πρώτη ακολουθεί η Τουρκία, την δεύτερη η Ελλάδα, υπερβημαχίζοντας στο ασύμφορο όπως πάντα.

Η Κυβερνητική Κατανάλωση περιλαμβάνει όλες τις τρέχουσες δαπάνες όλων των επιπέδων Κυβερνήσεως σε αγαθά και υπηρεσίες, όπως και επενδύσεις κεφαλαίου στην εθνική άμυνα και ασφάλεια.

Οι Δημοσίες Δαπάνες περιλαμβάνουν όλες τις τρέχουσες και κεφαλαικές δαπάνες της Κυβέρνησης.

Αντίστοιχη είναι, ως αναμένεται, και η εικόνα ως προς το μέγεθος του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Η.Π.Α. (και Ιαπωνία) διακρίνονται σαφώς από τις Ευρωπαϊκές μεγάλες χώρες στον γενικότερο άμεσο ρόλο του Δημοσίου στην οικονομία. Η Ελλάδα ακολουθεί κακώς την Ευρώπη (ΠΙΝΑΚΕΣ 2).

Είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικό, και πολύ ανησυχητικό, ότι ενώ όλες οι χώρες (πλην Ιαπωνίας) άρχισαν το 1960 με χαμηλά ποσοστά δημοσίων οικονομικών, τα Ευρωπαϊκά (και ιδιαίτερα τα Ηπειρωτικά) κράτη εισήλθαν σε τροχιά συνεχούς μεγέθυνσης του ρόλου του ευρύτερου Κράτους, ο οποίος σταθεροποιήθηκε σε πάνω από το μισό του συνολικού εγχώριου προϊόντος στη δεκαετία του 1990 με αυξητικές μάλιστα τάσεις. Στην Ελλάδα δυστυχώς, "εκυκλώνονται" εσθίοντες, και σημειώνεται,

εκτραγισμό.

Στην οριοθέτηση αυτή δυο αντίθετες τάσεων ως προς το ρόλο του κράτους, ως ευρύτερου δημόσιου τομέα, στην οικονομία, χρειάζεται να διαπιστωθεί αν υπάρχει αντίστοιχη διαφοροποίηση στην ένταση και ποσότητα της οικονομικής λειτουργίας σε μια χώρα. Ένα ευρύ μέτρο του μεγέθους της ποσότητας είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, η αξία δηλαδή όλων των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στην οικονομία εντός μιας ωριαμένης περιόδου, συνήθως ενός έτους.

Το ΑΕΠ αντιστοιχεί κατά καλή προσέγγιση στο συνολικό εγχώριο εισόδημα, το σύνολο κάθε είδους ατομικού ή συλλογικού εισοδήματος, μισθών, αμοιβών, κερδών, ενοικίων. (Υπάρχει μια διαφορά μεταξύ των, στο ότι το ΑΕΠ καλύπτει επίσης φόρους στις πωλήσεις και δαπάνες συντηρήσεως εργοστασίων και των εξοπλισμών των). Βασικά, ό,τι παράγει μια κοινωνία, αυτό είναι το εισόδημά της. Το ΑΕΠ αντιστοιχεί κατά καλή προσέγγιση στο συνολικό εγχώριο εισόδημα, το σύνολο κάθε είδους ατομικού ή συλλογικού εισοδήματος, μισθών, αμοιβών, κερδών, ενοικίων. (Υπάρχει μια διαφορά μεταξύ των, στο ότι το ΑΕΠ καλύπτει επίσης φόρους στις πωλήσεις και δαπάνες συντηρήσεως εργοστασίων και των εξοπλισμών των). Βασικά, ό,τι παράγει μια κοινωνία, αυτό είναι το εισόδημά της.

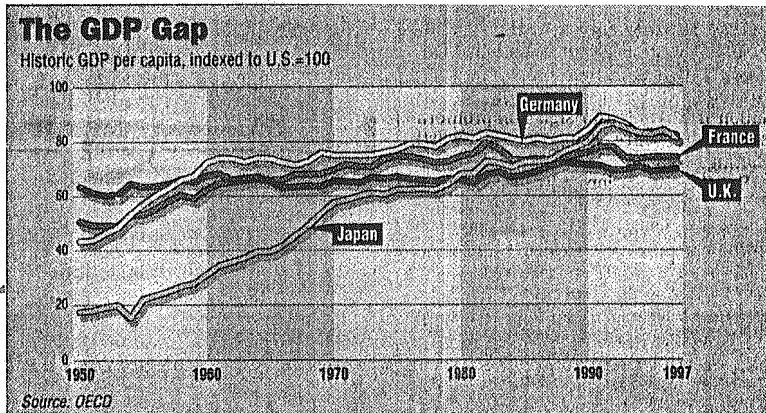
Το ΑΕΠ αντιστοιχεί κατά καλή προσέγγιση στο συνολικό εγχώριο εισόδημα, το σύνολο κάθε είδους ατομικού ή συλλογικού εισοδήματος, μισθών, αμοιβών, κερδών, ενοικίων. (Υπάρχει μια διαφορά μεταξύ των, στο ότι το ΑΕΠ καλύπτει επίσης φόρους στις πωλήσεις και δαπάνες συντηρήσεως εργοστασίων και των εξοπλισμών των). Βασικά, ό,τι παράγει μια κοινωνία, αυτό είναι το εισόδημά της.

Το ΑΕΠ παρέχει ένα μέτρο του μεγέθους της οικονομικής δραστηριότητας σε μια χώρα. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (το απόλυτο ΑΕΠ διαρύνουμε δια του πληθυσμού της

χώρας) παρέχει ένα μέτρο της έντασης της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα. Στο διάγραμμα 3 παρίσταται οι μεταβολές του κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά την περίοδο του

στο 33%. Αντιστοίχως, το ανώτατο επίπεδο φορολογίας για τις επιχειρήσεις μειώθηκε από 40% στο 32%, και πρόσφατα στο 28% (στην Ελλάδα παραμένει 40%). Επιπλέον,

μέλος της Ε.Ε. εξυπηρετείται τα συμφέροντά της καλύτερα όταν ακολουθεί ανεξάρτητη, ορθολογική, εθνική οικονομική πολιτική, που να βασίζεται σε συγκριτικό πλεονέκτημα.

Πηγή: OECD - McKinsey Global Institute, Washington.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

χρόνου μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο για τέσσερις χώρες, Γερμανία, Γαλλία, Μ. Βρετανία (U.K.) και Ιαπωνία, εν σχέσει προς το αντίστοιχο κάθε χρόνο κατά κεφαλήν ΑΕΠ των Η.Π.Α. Το μέγεθος για τις άλλες χώρες δηλαδή εκφράζονται ως ποσοστό % επί του μεγέθους για τις Η.Π.Α.

Η μέθοδος υπολογισμού του ΑΕΠ είναι η ενδεικτική για τη διακρίσιμη συγκρίσιμη δύναμη της parity of purchasing power (ισοτιμία αγοραστικής δύναμης).

Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι Ευρωπαϊκές Χώρες και η Ιαπωνία άρχισαν από χαμηλά να προσεγγίζουν το Αμερικανικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, και μετά μια θεαματική επιτυχία της Ιαπωνίας (και, λιγότερο, της Γερμανίας) στη διαδικασία αυτή προσεγγίσεως, τα μεγέθη έχουν σταθεροποιηθεί περίπου στο 75% του αντιστοίχου Αμερικανικού, με τυπικές μάλλον τάσεις στην παρούσα δεκαετία.

Η Ιρλανδία είναι μια άλλη ενδιαφέρουσα περίπτωση εν προκειμένω. Ακολουθώντας την τελευταία δεκαετία μια επιθετική πολιτική μειώσεως των φόρων για τις επιχειρήσεις και των δαπανών του δημοσίου τομέα. Έτσι ο ευρύτερος δημόσιος τομέας ως ποσοστό του ΑΕΠ συρρικνώθηκε από 54% (σύμφωνο προς την γενική τάση των χωρών της Ε.Ε.)

στους επιχειρηματικούς τομείς των εξαγωγών και των υπηρεσιών στη διεθνή χρηματοπιστωτική αγορά, όπως και στον τομέα των Λογισμικών και γενικότερα της Έρευνας και Ανάπτυξης, εφαρμόζεται ένας "επίπεδος" φόρος (χωρίς κλίμακες) 10% μόλις. Συνεπεία αυτού του φιλικού περιβάλλοντος, ξένες μεγάλες εταιρείες ελκύθηκαν και λειτουργούν στη χώρα: π.χ. το 25% των Αμερικανικών βιοτεχνικών και βιομηχανικών επενδύσεων στην Ευρώπη, κατευθύνεται στην Ιρλανδία. Η κεφαλαιώδης αυτή συσσώρευση δημιουργεί εντονή οικονομική δραστηριότητα. Από το 1993, ο μέσος όρος του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ έφθασε το 8%.

Ακόμη και αφαιρούμενου του επανοπατρισμού των κερδών του ξένου κεφαλαίου, ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού Ακαθάριστου Εθνικού (και όχι Εγχώριου) Προϊόντος είναι κατά μέσο όρο 6,75%, ένα εντυπωσιακό ποσοστό. Στην Ε.Ε. υπάρχουν φυσικά διαμετρικές, ότι η χαμηλή φορολόγηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας δημιουργεί αθέμιτο ανταγωνισμό ως προς την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων υπέρ της Ιρλανδίας. Η διαφορετική αντιμετώπιση συγκεκριμένων τομέων στο φορολογικό σύστημα της χώρας (ο flat tax του 10%), ήγειρε μάλιστα θέμα θεομοιβετισμού αθεμιτού ανταγωνισμού εντός της χώρας. Εις από την άλλη, η χαμηλή φορολόγηση ενόσ flat tax 12,5%, για όλες ανεξαιρέτως τις επιχειρήσεις από το 2003 (Πηγή στοιχείων: Wall Street Journal Europe, 17.12.1998). Έτσι κατανοούνται οι ανεπιτυχίες μέχρι σήμερα αυξητικές στην Ε.Ε. για φορολογική "εναρμόνιση" (το ζήτημα Λαφονταίν), που θα εσθίονε βεβαίως (δεδομένης της Ευρωπαϊκής "κουλούρας" σε αυτά τα θέματα) επιβολή ενιαίου φορολογικού συστήματος με υψηλούς συντελεστές.

Το σημαντικό είναι αυτό που και εδώ, όπως στην περίπτωση της Μ. Βρετανίας, προκύπτει, ότι μια χώρα

και επιθετική ανταγωνιστικότητα. Επιπλέον, η Ιρλανδία δεν διασπάσει τις εισροές από την Ε.Ε. κεφαλαίων στην κατεύθυνση (προσωρινής) τόνωσης της ζήτησης (όπως π.χ. στις κατασκευές), αλλά τις διωχέει για το δυνάμωμα της μακροχρόνιας παραγωγικής ικανότητας της οικονομίας.

Ο έντονος θετικός συσχετισμός μεταξύ μεγέθους της άμεσης κρατικής συμμετοχής στην οικονομική λειτουργία αφ' ενός, και μεγέθους και έντασης της λειτουργίας αυτής αφ' ετέρου, αποδεικνύεται και στην περίπτωση της Τουρκίας. Η Τουρκία, όπως φάνηκε στον Πίνακα 1, ακολουθεί το Αμερικανικό Μοντέλο μικρής παρουσίας του δημοσίου στην οικονομία (χαμηλοί φόροι και δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ).

Συνοψίζοντας, επιδεικνύει πολύ υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Την δεκαετία 1970-80 ο μέσος ρυθμός ετήσιου αυξήσεως του ΑΕΠ ήταν 5,6%, την δεκαετία 1980-95 ήταν 4,6%, για το 1992-1997 (παρά τις αρνητικές τιμές του 1994) επετεύχθη 5,53%, ενώ το 1996 εσημείωσε άνοδο 6,4%. Αντιστοίχως, η Ελλάδα είχε το 1996 ρυθμό αυξήσεως του ΑΕΠ 2,1%, ενώ ο μέσος ετήσιος ρυθμός για την δεκαετία 1985-95 ήταν 1,5% (στην Τουρκία το ίδιο διάστημα ήταν 4,5%, δηλαδή τριπλάσιος). Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (υπολογισμένο με την μέθοδο της αντιστοιχίας αγοραστικής δύναμης) ήταν το 1975 \$1.634, το 1985 \$3.327, το 1996 \$6.133 - δηλαδή εσημείωσε αύξηση στην δεκαετία 1975-85 κατά 103,61%, και από το 1985 στο 1996 κατά 84,34%. Σημειώνεται ότι η "κρυφή οικονομία" εκτιμάται στην Τουρκία να ανέρχεται στο 40% του ΑΕΠ, πράγμα που ανεβάζει σημαντικά ακόμη περισσότερο τις λειτουργικές επιδόσεις της Τουρκικής οικονομίας (Πηγή στοιχείων: L'etat du Monde 1996, 1998).

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

	Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα ως ποσοστό % του Α.Ε.Π.			
	1960	1980	1990	1995
Η.Π.Α.	27,0	31,8	33,3	33,5
Ιαπωνία	17,5	32,0	31,7	35,8
Γερμανία	32,4	47,9	45,1	49,0
Γαλλία	34,6	46,1	49,8	54,9
Ιταλία	30,1	41,9	53,2	53,9
Μ. Βρετανία	32,2	43,0	39,9	42,9
Ελλάδα	26,2	39,8	54,6	58,2

Πηγή: OECD

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Του
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΙΕΡΡΗ

Αμερικανικός δυναμισμός

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ 1

Γενικά, αν μετέχοντας στην Ε.Ε. μια χώρα ακολουθεί αυτόνομο εθνική οικονομική (χρηματοπιστωτική και νομισματική) πολιτική, τότε έχει βέλτιστα αποτελέσματα (εφ' όσον φυσικά διαθέτει δυναμισμό και ανταγωνιστικότητα)

ΜΕΡΟΣ Β'

Η χρηματοπιστωτική διάσταση της ανάπτυξης

Την ανωτερότητα της Αμερικανικής οικονομίας στην πραγματική της λειτουργία δείχνει και η συγκριτική μελέτη των ρυθμών ανάπτυξης των G-6 για το διάστημα 1992-1998. Το διάστημα είναι το τελευταίο (τα στοιχεία για το 1998 είναι και εκτίμηση) μετά την εμπέδωση της μεταρρύθμισης του παγκοσμίου συστήματος σε μονοπολικό με ηγεμονική δύναμη τις Η.Π.Α., μετά την συνομιλία της Συνθήκης του Maastricht (Δεκέμβριος 1991), και προς το τέλος μιας δεκαετίας (1985-1995) συνεισούς και συστηματικής λειτουργίας του Ευρωπαϊκού μοντέλου "μεγάλου κράτους" στην οικονομία (βλ. Πίνακα 1). Στο Διάγραμμα 4 παρουσιάζεται η μεταβολή του ρυθμού αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ για κάθε μια από τις G-6 χώρες. Το πραγματικό ΑΕΠ είναι το αποπληθωρισμένο ονομαστικό ΑΕΠ, δηλαδή σε σταθερές τιμές. (ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4)

Ο μέσος όρος ρυθμού ανάπτυξης και η αποκλίσεις του, για την περίοδο 1992-1997, έχουν για τις G-6 ως εξής:

[Η αστάθεια και επιδεινούμενη κακή]

	ΗΠΑ	ΙΑΠΩΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ
M.O. % (1992-1997)	3,02	1,35	1,4	1,45	1,12	2,62
Μέγιστη απόκλιση	0,88	2,55	2,6	2,75	2,32	2,52

Πηγή: OECD

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

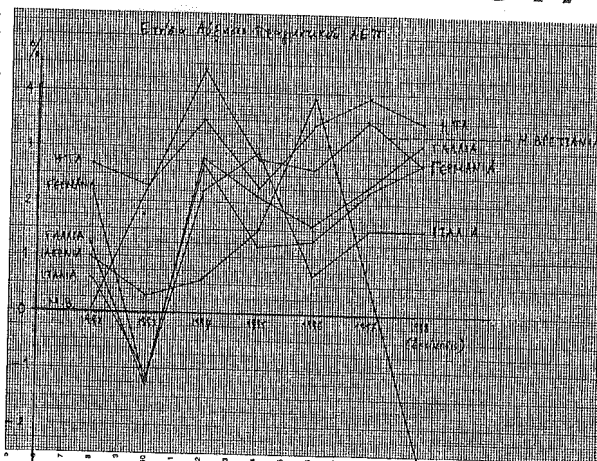
Στο Διάγραμμα και στον Πίνακα φαίνεται ο σταθερός και υψηλός (ιδιαίτερα προκείμενος για την πλέον αναπτυγμένη χώρα του κόσμου) ρυθμός πραγματικής ανάπτυξης των Η.Π.Α. Ο Γερμανογερμανικός Αξον επιδεικνύει την ίδια έντονα ασταθή οικονομική συμπεριφορά, ακολουθούμενος σε πλησιόχωρη και παρόμοια τροχιά από την Ιαπωνία (το 1993 ήταν ο χρόνος της μεγάλης νομισματικής κρίσης). Η Μ. Βρετανία εγκατέλειψε τον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (Exchange Rate Mechanism ή ERM), τον πρόδρομο του Euro και του Euro στο σύστημα EMU, τον Σεπτέμβριο του 1992. Κατά ένα σημαντικό ποσοστό σε αυτόν ακριβώς τον λόγο, μαζί με τη γενικότερα ανεξάρτητη από την Ε.Ε. οικονομική πολιτική της, και, τέλος, από τον σημαντικό βαθμό ελευθερίας της αγοράς που έχει επιμερίσει όπως θα δούμε πρακτικά - συνεισφέρει στην παραμέτρων εσομείωσε την θεαματική επίδοσή το 1993-94, και την πολύ ικανοποιητική πορεία στο εξής μεταξύ των τριών των

πορείας της Ιαπωνικής οικονομίας την τελευταία περίοδο, παρά την μικρή άμεση συμβολή του δημοσίου τομέα στην οικονομία, οφείλεται σε άλλους λόγους διαφοροποίησης, που θα εξηγηθούν στη συνέχεια.]

Είναι κρίσιμες σημειώσεις να παρακολουθήσουμε την σχέση του χρήματος προς την οικονομική λειτουργία. Αυτό είναι μία άποψη του μεγάλου θέματος της συναρτήσεως της χρηματοπιστωτικής προς την πραγματική οικονομία. Η ποσότητα του χρήματος μετρείται από μια σειρά δείκτες που αντιπροσωπεύουν στενότερες και ευρύτερες έννοιες του χρήματος: από την αντίστοιχη έννοια του χρήματος εξαρτάται το είδος και πλήθος των χρηματοπιστωτικών εργαλείων (των assets) τα οποία συνυπολογίζονται στην μέτρηση της ποσότητας του χρήματος. Βεβαίως βασική είναι η ιδέα του χρήματος ως μέσου ανταλλαγών, βάσει οικονομικών συναλλαγών εν γένει, και ως έχουσα μέσον εξοφλήσεως χρέους. Θεμελιώδης ιδιότητα λοιπόν του χρή-

ματος είναι η αμεσότητα της χρήσεώς του στην οικονομική λειτουργία, που σημαίνει απόλυτο ρευστότητα. Προς αυτόν τον χαρακτήρα συνναρτάται και η απουσία τόκου: αυτό καθ' εαυτό το asset που δεν αυξάνεται (μεταβάλλεται) από μόνο του. Ο δανεισμός του χρήματος γεννά χρέος, όχι το χρήμα, ακριβώς γιατί αυτό είναι η βάση κάθε πιστωτικής λειτουργίας. Έτσι, στην στενότερη έννοια του χρήματος περιλαμβάνεται αρχικά μόνο το κυκλοφορούν (μεταλλικό ή χάρτινο) νόμισμα. Αλλά η μεγάλη ανάπτυξη του τραπεζικού συστήματος και των χρηματοπιστωτικών ενδιαμέσων οργανισμών γενικότερα, έχει επιβάλει την διέγερση της έννοιας του χρήματος, αφού και άλλα χρηματοπιστωτικά εργαλεία μπορούν να λειτουργήσουν πρακτικά ως χρήμα σκεδόν με την απόλυτο στενή έννοια. Έτσι οι καταθέσεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επιταγές άμεσα, ή οι ταξιδιωτικές επιταγές (travellers checks) περιλαμβάνονται στον (στενότερο) M1 δείκτη της ποσότητας του χρήματος. Εξάλλου, ουσιαστική λειτουργία του χρήματος είναι και η αποθήκευση συσσωρευμένης αξίας, τη χρήση ως παρακαταθήκη αξίας. Χρηματοπιστωτικά εργαλεία που εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό μπορούν λοιπόν να συμπεριληφθούν σε διαδοχικά διευρυνόμενα μέτρα του χρήματος, έστω και εάν η αμεσότητα της χρήσεώς τους στις οικονομικές συναλλαγές υφίσταται κάποιους περιορισμούς που μειώνουν την απόλυτη ρευστότητα των (και παρέχουν από το άλλο μέρος τόκο). Έτσι, στο M2 περιλαμβάνονται επιπλέον κυρίως οι καταθέσεις (με περιορισμούς) χρόνου όταν δεν υπερβαίνουν ένα ορισμένο ποσό και οι αποταμιευτικές καταθέσεις, όπως και οι μετοχές αμοιβαίων κεφαλαίων. Ενώ στο M3 προστίθενται ακόμη και οι μεγάλες καταθέσεις χρόνου κυρίως. Το ευρύτερο μέτρο χρήματος είναι το L (M3 συν π.χ. συναλλαγματικές μεγάλες αξιόγραφες εταιρειών, Commercial Paper).

Τα M2 και M3 παρέχουν μια καλή βάση για την εκτίμηση του ασφαλούς, ενεργού χρήματος σε μια οικονομία. [Εξάλλου η διαφορά

Πηγή: OECD

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

μεταξύ των ευρύτερων μέτρων (M2, M3, L) δεν είναι, συγκριτικά, μεγάλη, ιδίως στην αποτύπωση τάσεων. Στο Διάγραμμα 5 παρίστανται οι ετήσιος ρυθμός αύξησης του M2 για τις ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γερμανία και Ιταλία-στην περίοδο 1992 - 1997.

Ο μέσος όρος του ετήσιου ρυθμού αύξησης της ποσότητας του (στενού και διευρυνμένου) χρήματος M1, M2, M3 για τις μεγάλες χώρες και κατά την περίοδο 1992-1997, παρέχεται στον ακόλουθο πίνακα:

ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΑΕΠ, M1, M2, M3

	M.O. % Πραγματικό ΑΕΠ	M.O. % M1	M.O. % M2	M.O. % M3
ΗΠΑ	3,02	3,91	2,71	3,58
ΙΑΠΩΝΙΑ	1,35	7,59	2,26	3,73
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1,4	7,95	4,30	6,51
ΓΑΛΛΙΑ	1,45	4,53*	4,94*	2,49*
ΙΤΑΛΙΑ	1,12	3,41	2,92	---
Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ	2,62	5,74	6,32	6,18

* Για το διάστημα 1994 - 1997

Πηγή: DATA STREAM

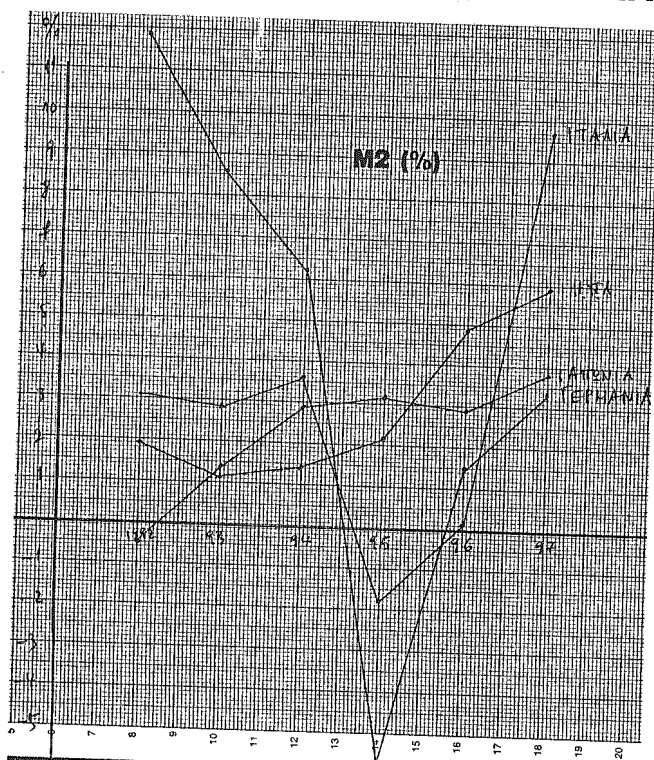
ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Είναι γεγονός ότι συμπεράσματα αναφορικά με την ποσότητα του χρήματος σε μια οικονομία εν οχέσει προς τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας αυτής χρειάζονται μεγάλο σχετικά βάθος χρόνου. Πά-ντως, ήδη από τη σύγκριση των μεγεθών στον πίνακα 4 προκύπτει ευκρινής κατάσταση ισορροπίας

μεταξύ των δύο μεγεθών (με-σών όρων), τα οποία εκφράζουν κατά τον αμεσώτατο τρόπο ένα έκαστο από τα βασικά δεδομένα της χρηματοπιστωτικής αφ' ενός και της πραγματικής οικονομίας αφ' ετέρου. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη είναι η μέγιστη ανισορροπία της Γερμανικής οικονομίας (μέγιστη απόκλιση μεταξύ των δύο τιμών).

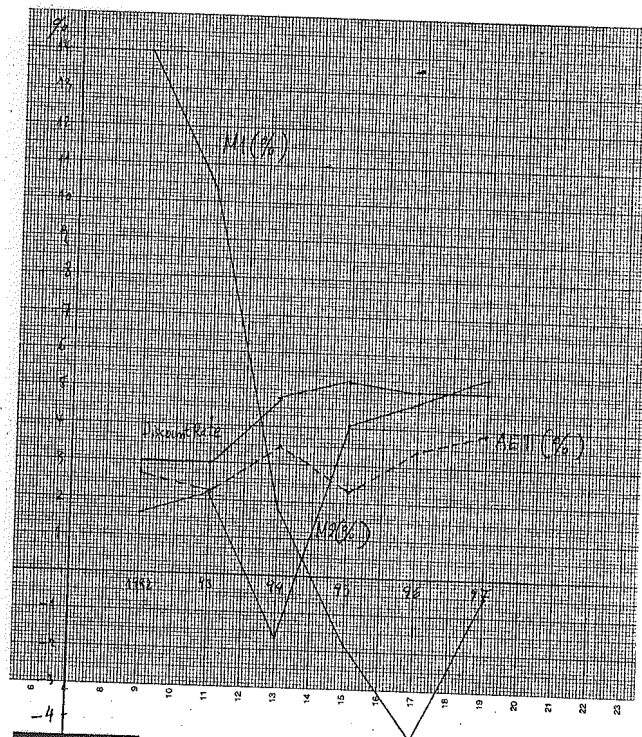
Πισμός και ευρωπαϊκή δυσπραγία

ΕΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

Πηγή: Datastream.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6

Πηγή: Eurostat (M1, M2)
BoG Monthly Statistical Bulletin (discount interest rates)

Η ευστασία της Αμερικανικής οικονομίας και η ισορροπία του χρήματος σε αυτήν εμφανίζεται και από την σύγκριση των δεικτών μεταβολής της ποσότητας του χρήματος M1 και M2 και των επιτοκίων, εν συνδυασμό προς τον ρυθμό αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ. Στο ακόλουθο διάγραμμα 6 αποτυπώνεται η μεταβολή των μεγεθών αυτών κατά την περίοδο 1992-1997.

Για το M1 και M2 σημειώνονται οι ρυθμοί μεταβολής. Discount Rate είναι το επιτόκιο που καθορίζει η Κεντρική Τράπεζα κάθε χώρας (το Federal Reserve για τις Η.Π.Α.) για το δανεισμό προς ιδρύματα καταθέσεων (τράπεζες κ.λπ.). Είναι βασικός μοχλός με τον οποίο το Κεντρικό ίδρυμα ελέγχει την προσφορά και κυκλοφορία χρήματος και πίστεως στην οικονομία. Στο ίδιο διάγραμμα καταγράφεται (με διακεκομμένη) ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ.

Το 92-93 η μείωση του ρυθμού αύξησης του M1 συνδυάστηκε από αύξηση του ρυθμού αύξησης του M2: το χρήμα ετοποθετείται σε χρηματοπιστωτικά εργαλεία μικρότερης, σχετικά, ρευστότητας. Η υψηλή μείωση στο απόλυτο μέγεθός του, πράγμα που συνεπάγεται συρρίκνωση των λιγότερο ρευστών τοποθετήσεων και συνεπώς του επενδυτικού δυναμικού. Αλλά το '94 η κατάρρευση πτώσης του ρυθμού αύξησης του M1 παρήκολοιμήθηκε από αρνητικό ρυθμό στο M2, δηλαδή μείωση στο απόλυτο μέγεθός του, πράγμα που συνεπάγεται συρρίκνωση των λιγότερο ρευστών τοποθετήσεων και συνεπώς του επενδυτικού δυναμικού, μαζί μάλιστα με σχετική συγκράτηση και της υποχρέωσης ρευστότητας. (Η πτώση του

ρυθμού μεταβολής των M1 και M2 ήταν σχεδόν παράλληλη). Η μείωση του επιτοκίου δανεισμού των τραπεζών από το Κεντρικό Χρηματοπιστωτικό Ίδρυμα θα ηύξανε την πιστωτική βάση της οικονομίας, αλλά θα απέτρεπε την αποταμιευτική τάση. Το Federal Reserve ηύξησε το discount rate, με συνέπεια την αύξηση όλων των επιτοκίων (τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια το 1994 επήλθαν στο 4.2% από το 3% του 1993, το δε 1995 έφθασαν στο 5.5%). Επακολούθησε αποφασιστική άνοδος του M2 (%) παρά την πτώση μέχρι τις αρνητικές τιμές του M1 (%). Δηλαδή κατά το 95-97 έχουμε μείωση σε απόλυτες τιμές του M1 με αύξηση του M2: το χρήμα συρρέει σε τοποθετήσεις αποταμιευτικού χαρακτήρα, ενώ η ρευστότητα μειούται σε απόλυτους αριθμούς. Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ πέφτει λίγο το 95, αλλά αναλαμβάνει πλήρως το 96-97. Το M1 (%) φθάνει το ναδίρ το 96 και αρχίζει να ανακάμπτει το 97.

Η διαφορά με την Γερμανική, π.χ. οικονομία είναι χαρακτηριστική. Στο Διάγραμμα 7 παρέχονται τα αντίστοιχα μεγέθη για την Γερμανία (M1%, M3%, Discount Rate, ρυθμοί αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ).

Οι ρυθμοί αύξησης του M1 και M2 είναι πολύ υψηλότεροι του επιπέδου του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ, τα επιτόκια πέφτουν συνεχώς, και εντούτοις ο ρυθμός της πραγματικής οικονομίας είναι εξαιρετικά χαλαρός. Υπάρχει δηλαδή άφθονη ρευστότητα, μεγάλη αποταμιευτικότητα και φθινό κεφάλαιο, μεγάλο διδύμο δυναμικό πίστεως γενικά, και εντούτοις η μηχανή της οικονο-

μίας αγωνίζεται να κρατηθεί σε ένα κάπως υπολογισμό θετικό ρυθμό (μέσος όρος της αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ 1.4%, λιγότερο από το μισό των Η.Π.Α., που είναι 3.02%). Η πτώση του βασικού και των άλλων επιτοκίων μπορεί άμεσα να προσφέρει ευκολότερα κεφαλαική πίστη, κι έτσι να τονώσει προσωρινά την οικονομική δραστηριότητα, αλλά είναι αντικίνητρο για την αποταμίευση. Υπό συνθήκες δυσλειτουργίας της οικονομίας (θεσμικής στρεβλώσεως ιδιών, όπως προστατευτισμός, κατευθυντισμός, διαπλοκές προς την πολιτική εξουσία άμεσες ή έμμεσες, ανελαστικές παρεμβατικές δομές κ.λπ.), περίσσεια διαθέσιμου κεφαλαικής πίστεως έχει αρνητικές και όχι θετικές επιπτώσεις. Στις χειρότερες περιπτώσεις (όπου μάλιστα υπάρχουν περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων) οδηγεί στην διαφυγή κεφαλαίου προς καταθέσεις σε Τράπεζες του Εξωτερικού (όπως έγινε στην Ρωσία π.χ.), στις καλύτερες, το πλεονάζον κεφάλαιο (λόγω χαμηλής για ανεξάρτητους λόγους αποδόσεως της οικονομικής δραστηριότητας) θα τοποθετηθεί κατά προτίμηση σε ξένα ομόλογα, π.χ. του Αμερικανικού Δημοσίου.

Στο Γερμανικό παράδειγμα, η ραγδαία πτώση του ρυθμού αύξησης του M3 το 94 (μεγαλύτερη από την αντίστοιχη του M1) συνοδεύει την συνεχή μείωση των επιτοκίων. Η ακολουθούσα μεγάλη άνοδος των ρυθμών M1 και M3 το 95-96 είναι αλλογενής εξέλιξη, η οποία, αποτυπώνοντας μια ενεργοποίηση την πραγματική οικονομία, αντιστρέφεται το 97 σε πιο εντυπωσιακή πτώση και των δυο μέτρων μεταβολής της

ποσότητας του χρήματος. Το ότι η άνοδος εκείνη έχει αλλογενείς αιτίες εν σχέσει προς τις εξεταζόμενες συναρτήσεις των μεγεθών φαίνεται και από το ότι είναι σχεδόν παράλληλη για το M1 και M3. (Το ότι ο δείκτης για το M3 σημειώνει ελαφρώς καλύτερη επίδοση, οφείλεται στο καλύτερο οικονομικό αποτέλεσμα (ρυθμός ΑΕΠ), και άρα

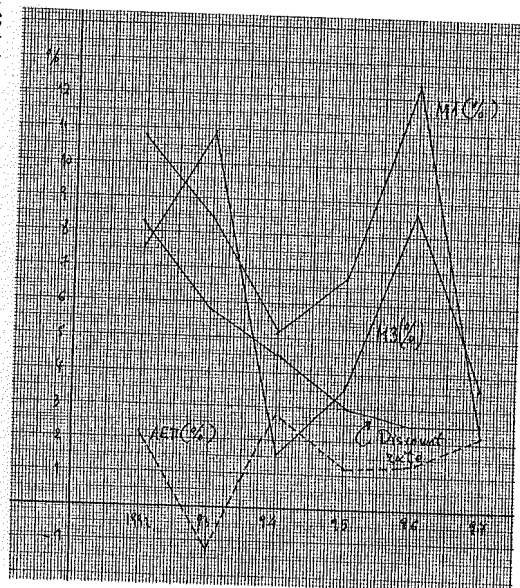
είσοδημα, του προηγούμενου έτους).

Ανευρίσκεται εδώ ένα βασικό ελάττωμα του Γερμανικού Μοντέλου: χρηματοπιστωτική και πραγματική οικονομία δεν κινούνται με εσωτερική, συστηματική συνάρτηση μεταξύ των.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7

Πηγή: όπως στο Διάγραμμα 6

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΙΕΡΡΗ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΙ

Αμερικανικός δυναμισμ

"μείωση των επιτοκίων σε αποφασιστικά και ολοκληρωτικά ανεπτυγμένες οικονομίες μάλλον επιβαρύνει, παρά θεραπεύει μια νοσηρή οικονομική κατάσταση, εάν η νόσος δεν οφείλεται σε παροδική επενέργεια του οικονομικού κύκλου"

ΜΕΡΟΣ Γ'

Η χρηματοπιστωτική διάσταση της ανάπτυξης

Τα Ιαπωνικά δεδομένα παρέχουν την αψευδέστερη μαρτυρία κατά του μύθου ότι χαμηλά επιτόκια είναι ένα σίγουρο τονωτικό για την οικονομία. Μετά τους θριάμβους της δεκαετίας του '60 και τις πρωταγωνιστικές επιδόσεις των δεκαετιών του '70 και '80, η κάποτε ρωμαλέα Ιαπωνική Οικονομία έχει εισέλθει πρακτικά κατά την παρούσα δεκαετία σε παρατεταμένη κατάσταση υφέσεως, από την οποία δεν φαίνεται να μπορεί να εξέλθει. Βαθυστάτη κρίση μαστίζει το χρηματοπιστωτικό της σύστημα, ενώ και οι δομές της πραγματικής οικονομίας της, που είχαν στις καλές-ημέρες χαιρετισθεί ως η εναλλακτική μορφή καπιταλισμού που επέπρωτο να κυριαρχήσει στο μέλλον, δυσχειουργούν συστηματικά, κρατώντας χαμηλά τον τόνο της οικονομικής δραστηριότητας.

Το βάθος και η διάρκεια του προβλήματος δείχνουν ότι δεν πρόκειται για τις συνήθειες συνέπειες των οικονομικών κύκλων (εναλλασσόμενων δηλαδή περιόδων εντάσεως και υφέσεως της λειτουργικότητας μιας οικονομίας), αλλά για εγγενείς διαρθρωτικές αδυναμίες του Ιαπωνικού μοντέλλου απορρέουσες από την ίδια την φύση του, οι οποίες έμμεσα να εκδηλωθούν άμεσα μετά την παραπλανητική ακμή της πρώτης συστάσεώς του.

Η δομική και φυσική ανεπάρκεια ενός οικονομικού μοντέλλου είναι σε τελευταία ανάλυση θέμα της αξιολογίας του, της ιεραρχικής δηλαδή των κινήσεων ανθρώπινης δράσεως. Η ανάλυσή αυτή είναι αναγκαία φιλοσοφική, και θα δοθεί σε μελλοντικό άρθρο.

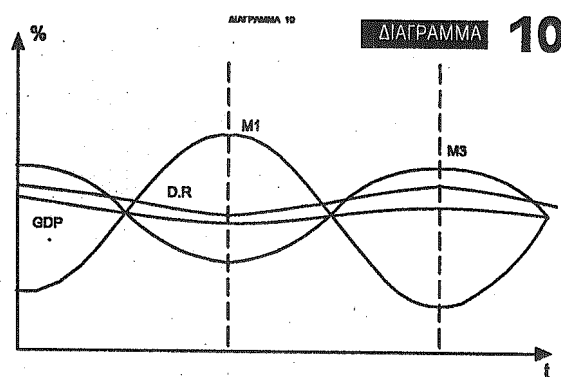
Επί του παρόντος έχει σημασία να τονισθεί ότι μείωση των επιτοκίων σε αποφασιστικά και ολοκληρωτικά ανεπτυγμένες οικονομίες μάλλον επιβαρύνει παρά θεραπεύει μια νοσηρή οικονομική κατάσταση, εάν η νόσος δεν οφείλεται σε παροδική επενέργεια του οικονομικού κύκλου. Βεβαίως, υπάρχει και η αντίθετη περίπτωση: Τεχνητά υψηλά επιτόκια, σε αναστασιώμενες οικονομίες, για στήριξη ασθενούς,

αλλά σκληρού νομίσματος (π.χ. Ελλάδα). Η ουσία είναι ότι σε κάθε περίπτωση η πραγματική νομισματική υγεία προϋποθέτει φυσικότητα. Η πτώση των επιτοκίων (διάγραμμα 8) το 92-94 φαίνεται να έδωσε μια κάποια νύξη στην αναμικτή οικονομική δραστηριότητα (αύξησης ΑΕΠ της τάξεως του 0,45%) αναστρέφοντας την ισχυρή πτωτική τάση που επικρατούσε μετά το 1990. Η ρευστότητα (M1) άρχισε να αυξάνεται το 93-94 παράλληλα προς την ποσότητα του ρευστού και λιγότερο ρευστού χρήματος (M2). Αλλά το 95 γίνεται νέα δραστική μείωση του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας στο εκπληκτικό 0,5%. Σκοπός είναι βεβαίως η περαιτέρω τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας. Ταυτόχρονα διακείται στην οικονομία μια πολύ μεγάλη αύξηση ρευστότητας (ο ρυθμός αύξησης του M1 εκτοξεύεται στο 12,8%). Η ρευστότητα όμως δεν κατευθύνεται στις αποταμιευτικές καταθέσεις: ο ρυθμός αύξησης του M2 κάμπτεται, και σταθεροποιείται στο 3%. Η διέγερση της οικονομικής δραστηριότητας που παρατηρείται το επόμενο έτος (1996, αύξησης πραγματικού ΑΕΠ 3,9%) στηρίζεται επομένως στην τόνωση της ζήτησης (μεγάλο ποσό κυκλοφορούντος ρευστού),

και όχι της προσφοράς (επενδύσεις και ριζικές διαρθρωτικές αλλαγές), και έτσι είναι βραχυπρόθεσμη. Ο δείκτης αύξησης του ΑΕΠ κατακυλά το 1997 και συνεχίζει κινούμενος προς την αρνητική περιοχή, παρά την διατήρηση των εξαιρετικά χαμηλών επιτοκίων. Η κατάσταση είναι τόσο κρίσιμη στην Ιαπωνία, ώστε το τέλος του 1998 η Κεντρική Τράπεζα μειώνει το discount rate στο πρωτοφανές επίπεδο του 0,25%. Το χρήμα προσφέρεται σχεδόν άσκα: υπάρχει πρακτικά μηδενικό επιτόκιο. Ανάκαμψις εντούτοις δεν εμφανίζεται. Κλασική περίπτωση δομικής ανεπάρκειας και συστατικής αδυναμίας μοντέλλου.

Αλλά εδώ δεν αναλύονται οι αιτίες, μόνο αναμένεται η πραγματικότητα με κατάλληλο συνδυασμό ουσιαστικών δεικτών και όχι με τα συνήθως μνηρακόμενα τυπικά μέτρα μικρής αποκλυπτικότητας (σαν τους δείκτες του Maastricht).

Η υγεία και ισορροπία της Αμερικανικής οικονομίας διαπιστώνεται και από την παράλληλη κατά προσέγγιση και πλησιόχωρη πορεία του ύψους των επιτοκίων και της αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ. Σε μια οικονομία σε κατάσταση απολύτου ισορροπίας, το κόστος του χρήματος συμπίπτει με την αύξηση της

οικονομικής δραστηριότητας. Η γενικότερα: το κόστος (και τελικά και το κέρδος) του κεφαλαίου συμπίπτει με τον βαθμό συνεισφοράς του κεφαλαίου στην αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας. Η στήβα της Αμερικανικής οικονομίας φαίνεται από το ότι η αμοιβή του χρήματος είναι περίπου παράλληλη αλλά μεγαλύτερη από τον ρυθμό αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ. (Μέσος όρος του discount rate για το 1992-97 είναι 4,33%. Μέσος όρος της αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ 3,02%).

Τόσο στην Γερμανική όσο και στην Ιαπωνική οικονομία ο συσχετισμός των δυο μεγεθών είναι εξαιρετικά σταθερός (Διαγράμματα 7 και 8), δείγμα οικονομιών σε κατάσταση ανισορροπίας. Ένα ενδιαφέρον συμπέρασμα του παραπάνω θεωρήματος είναι ότι χαμηλά επιτόκια σε προωθημένες οικονομίες τείνουν ενδογενώς, μακροπροθεσμιότερα και ουσιαστικότερα, να συμπίσουν τους ρυθμούς ανάπτυξης της πραγματικής οικονομίας. Αλλιώς θα ήταν εάν ο ρόλος του κεφαλαίου στην οικονομική δραστηριότητα ήταν μικρότερος του ρόλου των άλλων παραγωγικών παραγόντων, πράγμα που σημαίνει υπανάπτυκτο ή αναστασιώμενη οικονομία στις πρώτες φάσεις εξέλιξής της.

Η φυσικότητα (και

άρα υγεία και ρώμη) της Αμερικανικής Οικονομίας φαίνεται στον συσχετισμό των μεγεθών της ποσότητας του χρήματος (στενού και ευρύ-τερου), του κόστους του χρήματος και του πραγματικού αποτελέσματος της παραγωγικής μηχανής. Συγκριθεί είναι οι ρυθμοί μεταβολής της ποσότητας του χρήματος, οι ρυθμοί αύξησης της αποδόσεως του χρήματος ως χρήματος (δηλαδή το επιτόκιο) και ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ. Στο Διάγραμμα 9 αποτυπώνεται η μεταβολή των ρυθμών αυτών για την δεκαετία 1989-1998 (τα στοιχεία για το 1999 είναι προβολές κατ'εξέτημα). Τα ποσοστά μεταβολής του χρήματος καταγράφονται για το M1 και το M3. Τα στοιχεία για την ποσότητα του χρήματος προέρχονται από την Datastream (διαφορές από τα προαναφερθέντα της Eurostat οφείλονται σε διαφορές μετρητικών μεθόδων).

Παρατηρούμε υποδειγματική σχέση: 1) Μεταξύ M1 και M3: αντίθετες τάσεις. Αύξησης κίνησης στον ρυθμό μεταβολής του M1 συνδυάζεται εν γένει με μειωτική κίνηση στον ρυθμό μεταβολής του M3, και αντιστρόφως.

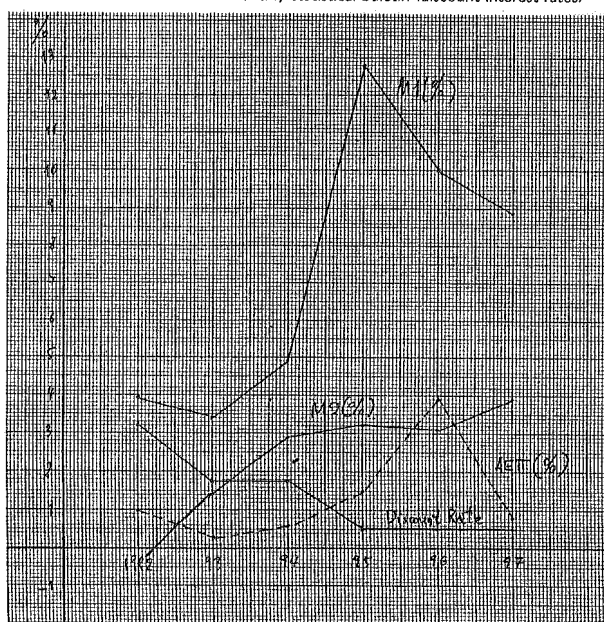
2) Μεταξύ ποσοστού αποταμιεύ-μενου χρήματος και επιτοκίων, μεταξύ αποταμιεύσεως και αμοιβής της. Το πρώτο αντιπροσωπεύεται προσεγγιστικά από τον ρυθμό μεταβολής του M3, η δεύτερη από τον δείκτη Discount Rate. Η σχέση των δυο ρυθμών είναι ευθεία: αύξησης κίνησης του ενός συνοδεύει εν γένει και συνοδεύεται από αύξησης κίνησης του άλλου, και αντιστρόφως.

Τα δεδομένα (1) και (2) εναρμονίζονται: όσο μεγαλύτερο είναι το επιτόκιο, τόσο μεγαλύτερη αποταμιευτική ροπή ασκείται, τόσο μεγαλύτερο ποσοστό του χρήματος τοποθετείται σε κατάσταση σχετικά ελάσσονος ρευστότητας, τόσο πε-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

Πηγή: Eurostat (M1, M2)

BoG Monthly Statistical Bulletin (discount interest rates)

ΣΗΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ισμός και ευρωπαϊκή δυσπραγία

ρισσότερο μετατοπίζεται η αυξητική τάση προς το M3 έναντι του M1.

Μεγαλύτερη έμφαση στην αποταμιευτική λειτουργία του χρήματος (μέσω σχετική ηυξημένων επιτοκίων) παρέχει ηυξημένο δυναμικό επενδύσεων, άρα δημιουργεί την τάση αύξησης του ρυθμού παραγωγής οικονομικού αποτελέσματος. Από το άλλο μέρος μικρότερα επιτόκια αυξάνουν την πιστωτική επιφάνεια, και μπορούν έτσι να δημιουργήσουν (υγιώς εκκόντων των λοιπών πραγμάτων της οικονομικής λειτουργίας) ενέσεις τόνωσης του ρυθμού παραγωγής οικονομικού αποτελέσματος. Προκύπτει ότι από ένα κατάλληλο συνδυασμό ανυψώσεως και καταβίβασης επιτοκίων μπορεί να σταθεροποιηθεί ικανοποιητικά ο ρυθμός εντατικοποίησης της οικονομικής λειτουργίας. Θεωρητικά δηλαδή, θα είχαμε την μορφή σκέλεως μεταξύ M1 (%), M3 (%), επιτοκίου και ρυθμού αύξησης πραγματικού ΑΕΠ, που εμφανίζεται στο διάγραμμα 10. Φυσικά η καμπύλη του ΑΕΠ (%) τείνει να ακολουθήσει το κύμα M3 (%) στις φάσεις του: η κινητήριος μηχανή της ανάπτυξης είναι η αποταμίευση από εκεί ο πλούτος μπορεί να επενδυθεί αντί να καταναλωθεί.

Στην ιδεώδη κατάσταση ισορροπίας του Διαγράμματος 10 η μειωτική τάση επί του αυξητικού ρυθμού του πραγματικού ΑΕΠ στα χαμηλά του κύματος M3 (%), εξισορροπείται μέχρι κάποιου σημείου από το ότι τα χαμηλά επιτόκια τότε διευκολύνουν την πιστωτική δράση των Ενδιαμεσικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων. Έτσι η καμπύλη του ΑΕΠ (%) έχει μικρότερη διακύμανση και είναι από κάθε άποψη πλέον σταθεροποιημένη.

Και μόνο απλή αντιπαράθεση του Διαγράμματος 9 (και του αρχαίου 10) προς τα αντίστοιχα διαγράμματα της Γερμανικής και της Ιαπωνικής οικονομίας αρκούν για να αποδείξουν την υπεροχή της Αμερικανικής εις φυσικότητα.

Στην περίπτωση της Γερμανίας (Διάγραμμα 11), M1 (%) κι M3 (%) κινούνται in tandem, παρά λόγον. Διαπιστώνεται η φυσική τάση να παρακολουθήσει το M3 (%) το επίπεδο των επιτοκίων, αλλά η τάση παραμορφώνεται παρά φύσιν, από την τεχνητή εμφύσηση ρευστότητας στην οικονομία που παρασύρει και το M3 (%) αυξητικά. Αποτέλεσμα της συνολικής τεχνιότητας του συστήματος είναι η αστάθεια των ρυθμών του ΑΕΠ (%).

Στο διάγραμμα 12 παρίστανται τα αντίστοιχα μεγέθη για την ιταλική οικονομία (αντί του M3 δίδεται το M2). Η συμπεριφορά της ποσότητας του στενού (M1) και ευρύτερου (M2) χρήματος τείνει, στην αρχή της εξεταζόμενης περιόδου (1989-1994), να είναι φυσική, να κινούνται, δηλαδή, οι ρυθμοί μεταβολής των αντιθέτως. Ήδη, όμως, το '91-'92 ο ρυθμός και των δύο βίνει, ταυτοχρόνως, μειούμενος: Η Ιταλία ητρεί τις δεσμεύσεις της στο ERM (καθορισμός εντός στενού εύρους των συναλλαγματικών ισοτιμιών της λιρέτας προς το μάρκο και το φράγκο).

Το 1993 επανέρχεται η φυσικότητα με την αποδέσμευση, έστω και προσωρινή της Ιταλίας από το ERM, συνεπεία της νομισματικής κρίσης

του Σεπτεμβρίου 1992. Από το 1994, όμως, επανέρχεται η ομοειδής κίνηση των M1 και M2: Η Ιταλία οδεύει προς τη Νομισματική Ένωση. Η τόνωση του Α.Ε.Π. το 1993-1995 συνδυάζεται με την απελευθέρωση, τότε, από τους δεσμούς της ERM και τη σχετική πτώση των επιτοκίων, τα οποία, όμως, παραμένουν σε σχετικά υψηλό επίπεδο. Όπως και στην εξωτερική πολιτική της, η Ιταλία συμπεριφέρεται στην Οικονομία "μικτά", με μικτά αποτελέσματα.

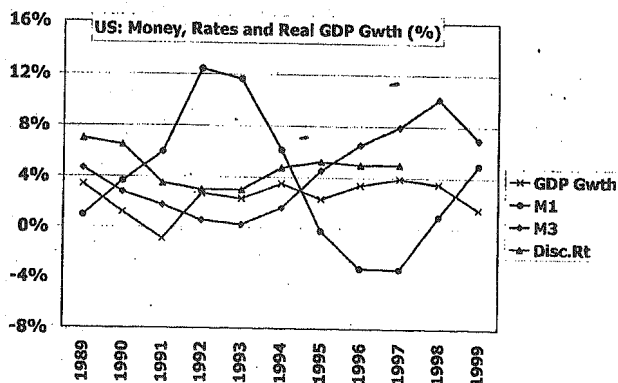
Στην Ιαπωνική οικονομία παρατηρείται η δράση των φυσικών ροών μέσα σε ένα δομικό περιβάλλον ισχυρών διαρθρωτικών παραμορφώσεων: αυτό προκύπτει από τον διαπιστούμενο χαρακτήρα του αποτελέσματος των συσχετισμών. Πρώτα απ' όλα, η μεταβολή του ρυθμού της οικονομικής δραστηριότητας (πραγματικό ΑΕΠ %) παρακολουθεί τον ρυθμό της μεταβολής του M1 (%): το οικονομικό αποτέλεσμα της δημιουργίας πλούτου εξαρτάται πρακτικά εξ ολοκλήρου στην θετική του άποψη από την τεχνητή διέγερση πλεοναζούσης ρευστότητας. Τυπικό δείγμα ερεθισμού της οικονομικής λειτουργίας δια τονισμού της ζήτησης - μία θεραπευτική αγωγή για οξεία και προσωρινή νόσο του συστήματος, όχι για δομική δυσλειτουργικότητα. Κανένας ερεθισμός του M1 δεν φαίνεται να μπορεί να διεγείρει το M3, το οποίο κινείται μετά το 1991-92 επίπεδο, με ελαφρώς πτωτική τάση. Η αποταμιευτική κατάθεση φαίνεται νεκρή: δεν αντιδρά. Για το διάστημα 1989-1993 υπάρχει μια αποσβεσμένη ένδειξη: φυσικής συμπεριφοράς των M1 (%) και M3 (%) - ο ρυθμός μεταβολής των είναι αντίθετος. Αλλά η μόνιμη χαμηλή, και ακόμη μειούμενη, πρακτικά μηδενιζόμενη, στάθμη των επιτοκίων έχει νεκρώσει τον ασθενούντα διαρθρωτικά βιολογικό ιστό της οικονομίας, την ερεθιστικότητα της προς ουσιαστική διαφοροποίηση εις απόκριση έναντι διαφοροποιούμενου περιβάλλοντος. Η οργανική αντιθετική σκέλα στην τοποθέτησή του παραγομένου πλούτου μεταξύ αποταμιεύσεως (και επενδύσεως) απ' ενός και καταναλώσεως απ' ετέρου, δεν φαίνεται να διευθετείται σε λειτουργική ισορροπία. Χωρίς ριζική αλλαγή στην δομή και την κινητήρια οξολογία του ιαπωνικού μοντέλλου, κάθε λύσις θα είναι μία προσωρινή ανακούφιση του πόνου. Αλλά τέτοιες αλλαγές, όπως και οι ανάλογες στην περίπτωση του Ευρωπαϊκού μοντέλλου, αντιβαίνουν προς την ίδια την φύση των οικονομικών και πολιτικών ταυτοτήτων των αντιστοιχών χώρων, και έτσι δεν μπορούν να γίνουν αποτελεσματικά. Συχνά η εξαναγκαστική, υπό την αφορήτη πίεση των πραγμάτων, υιοθέτηση των από μια ανασκία νοοτροπία και πρακτική, οδηγεί σε αποκρουστικά φαινόμενα συνδυασμού των χειρότερων συνισμάτων των αντιθετικών κατευθύνσεων. Ακριβώς όπως η φραστική αποδοχή της ελεύθερης αγοράς, χωρίς ταυτόχρονη αποδοχή των συνεπειών της φυσικής νομοτελείας της, υπό το ιδεολόγημα της επιταγής κοινωνικού ελέγχου της, συνήθως οδηγεί σε παραμορφωτικές περιπλοκές ιδιαίτερα δυσάστες.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

9

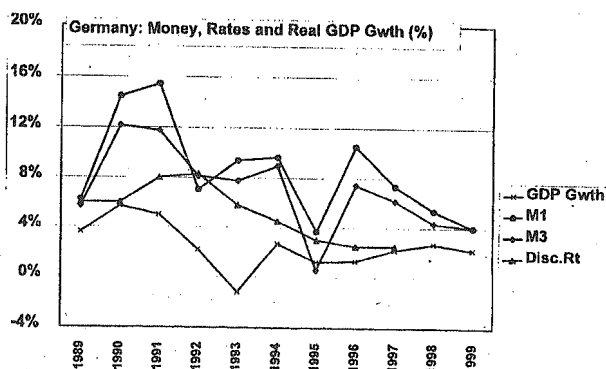
Πηγή:
Datastream
Bank of America

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

11

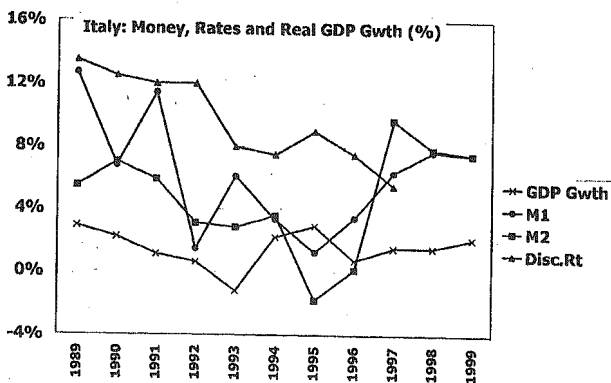
Πηγή:
Datastream
Bank of America

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

12

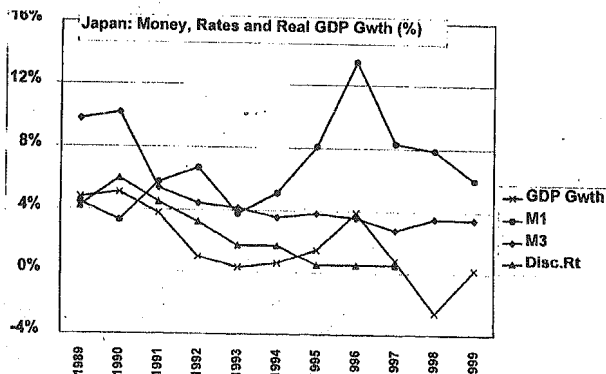
Πηγή:
Datastream
Bank of America

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

13

Πηγή:
Datastream
Bank of America

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΙΕΡΡΗ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ

Αμερικανικός δυναμισμός

„Σημειωτέον ότι “ισχυρό” νόμισμα δεν σημαίνει αφ’ εαυτού και αναγκάτως ισχυρή οικονομία. Συνήθως λέμε ισχυρό ένα νόμισμα το οποίο ανθίσταται σε ισχυρές συναλλαγματικές πιέσεις σε αυτές τις περιπτώσεις όμως, ως επί το πλείστον, η αντίστασής του οφείλεται σε έντονη παρέμβαση της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας η οποία υφίσταται τις πιέσεις, πράγμα που σημαίνει ίσως μέχρι κάποιου σημείου, την πολιτική βούληση να μην υποτιμηθεί το νόμισμα, αλλά ασφαλώς δεν αποδεικνύει οικονομική υγεία και ευρωστία του νομίσματος στην ελεύθερη αγορά.“

ΜΕΡΟΣ Δ'

Νομισματική σταθερότητα αποτέλεσμα στιβαρής Οικονομίας

Για την συγκριτική ανάλυση της νομισματικής συμπεριφοράς, της υγείας και του σθένους των οικονομιών, είναι χρήσιμο να εκφρασθεί η αξία κάθε νομίσματος έναντι ενός και του αυτού καταλλήλου αγαθού. Τέτοιο αγαθό είναι ο χρυσός. Από την στιγμή μάλιστα που δεν ισχύει η θεσμοθετική υποχρεωτική ανταλλαξιμότητα των νομισμάτων σε χρυσό (principle of convertibility), αφ' ότου δηλαδή εγκαταλείφθηκε ο κανών του χρυσού (gold standard), η ζήτηση του χρυσού οφείλεται αφ' ενός στην χρησιμότητά του για πολυτελή διακόσμηση και αφ' ετέρου στην προτίμησή προς αυτόν ως ασφαλή παρακαταθήκη αξίας, ως απόθεμα αξίας, δηλαδή, στην περίπτωση των Κεντρικών Τραπεζών των διαφόρων Κρατών, ως αποθεματικό μαζί με συναλλαγματικά αποθέματα, δολάρια κυρίως. Κατά βάθος ο χρυσός έχει διατηρήσει διαχρονικά τον ρόλο του (από τις απαρχές της Ιστορίας μέχρι σήμερα) ως απόδειξης και επιδείξεως πλούτου. Εφ' όσον, επί πλέον, δεν υφίσταται νομική δέσμευση για την χρήση του ως μετρου και βασικής αναφοράς αξίας, η λειτουργία του ως αποθέματος αξίας (και ως διαπρόνοησης αξίας, στην διακοσμητική του χρήση) είναι φυσική, εξαρτώμενη από τις αντικειμενικές, φυσικές ιδιότητές του και την ανταπόκρισή των προς τις ανθρώπινες ανάγκες κάθε τάξεως και την ικανοποίησή των.

Οι σχέσεις των νομισμάτων των G-6 χωρών προς τον χρυσό καταγράφονται στον Πίνακα 5. Οι αριθμοί εκφράζουν το πλήθος των μονάδων του εγχωρίου νομίσματος κάθε χώρας που ισοδυναμούν με (που απαιτούνται για να αγορασθεί) μια ουγγιά καθαρού χρυσού. Οι τιμές είναι μεσοί ετήσιοι όροι. Έχουν υπολογισθεί από την μέση ετήσια αξία του χρυσού σε δολάρια ανά έτος και τις αντίστοιχες μέσες ετήσιες ισοτιμίες των άλλων νομισμάτων προς το δολάριο.

Για τη συγκριτική μελέτη της συμπεριφοράς των διαφόρων

εθνικών νομισμάτων, εκφράζω την ετήσια αντιστοιχία καθ' ενός έναντι του χρυσού εν αναφορά προς την αντιστοιχία που ίσχυε το 1989, η οποία λαμβάνεται ως βάση 100 για όλα τα νομίσματα. Τα προκύπτοντα μεγέθη αποτυπώνονται στο Διάγραμμα 14. Κινησι ενός νομίσματος άνω του 100 σημαίνει υποτίμηση της αξίας του εν σχέσει προς τον χρυσό (χρειάζονται περισσότερες μονάδες του νομίσματος για να αγοράσουν μια ουγγιά καθαρού χρυσού), και αντιστρόφως κινήσεις προς τα κάτω του 100 σημαίνει υπερτίμηση.

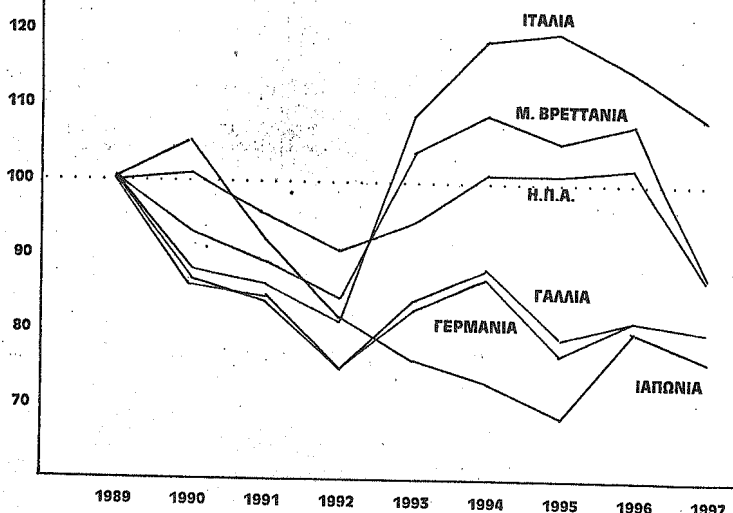
Είναι προφανής η σταθερότητά του δολαρίου, απόλυτα και σχετικά με τα άλλα μείζονα νομίσματα. Ο μέσος όρος για το αναφερόμενο διάστημα 1989-1997, με βάση το 100 για το 1989, είναι 96,68 η μια ουγγιά χρυσού. Η διακύμανση περί τον μέσο όρο είναι επίσης η ελάχιστη. Η κίνησή του δείχνει την πρωτική τάση του χρυσού στις αγορές - ή την ανοδική τάση του διεθνούς νομισματικού συστήματος που έχει θεμέλιο το δολάριο.

Ο πολιτικός άξων Γερμανίας - Γαλλίας ευρίσκει εδώ την νομισματική του έκφραση. Ο άξων προετοιμάζει την νομισματική Ευρωπαϊκή Ένωση κρατώντας γερά, ακόμη και σε αντίθετες συνθήκες, την νομισματική σύμπλευση μάρκου και φράγκου. Ο νομισματικός άξων όμως δεν έχει σταθερότητα. Υπερτιμάται έντονα, αλλά βεβαίως ένας άξων που επιχειρεί να διαδραματίσει παγκόσμιο νομισματικό ρόλο δεν μπορεί να διενεργήσει υποτίμηση. Σημειωτέον ότι “ισχυρό” νόμισμα δεν σημαίνει αφ' εαυτού και αναγκάτως ισχυρή οικονομία. Συνήθως λέμε ισχυρό ένα νόμισμα το οποίο ανθίσταται σε ισχυρές συναλλαγματικές πιέσεις σε αυτές τις περιπτώσεις όμως, ως επί το πλείστον, η αντίστασής του οφείλεται σε έντονη παρέμβαση της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας η οποία υφίσταται τις πιέσεις, πράγμα που σημαίνει ίσως μέχρι κάποιου σημείου, την πολιτική βούληση να μην υποτιμηθεί το νόμισμα, αλλά ασφαλώς δεν αποδεικνύει οικονομική υγεία και ευρωστία του νομίσματος στην ελεύθερη αγορά. Το αντίθετο μάλιστα: οι πιέσεις υφίστανται επειδή οι αγορές κρίνουν ότι το νόμισμα είναι αντικειμενικά ασθενές κατά βάση, περιεργασμένο μανδύα οικονομικής

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

14

Πηγή: World Economic Outlook

ρόμης δια μέσου πολιτικής αποφασιστικότητας. Γενικά: το νόμισμα είναι πραγματικά ισχυρό για οικονομικούς και όχι πολιτικούς λόγους, όταν παραμένει σταθερό κατά φυσικό τρόπο στην ελεύθερη συναλλαγματική αγορά, χωρίς υποστηρικτική ad hoc παρέμβαση των Κεντρικών Τραπεζών. Στην ουσία δηλαδή, σημείο υγείας είναι η φυσική νομισματική σταθερότης, όχι η νομισματική “ισχύς”.

Η νομισματική συμπεριφορά της Ιαπωνικής οικονομίας είναι σαν του άξονα με πλέον επιτεταμένα τα αρνητικά χαρακτηριστικά.

Η ριζική αλλαγή πλεύσεως της

Ιλρας και της λιρέτας μετά το

1992 οφείλεται στην απελευθέρωσή τους (υπό μείζονα συναλ-

λαγματική πίεση) από το κλυδωνιζόμενο τότε (Σεπτέμβριος

1992) Ευρωπαϊκό Νομισματικό

Σύστημα (EMS). Το Σύστημα είχε υποδεχθεί τον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ERM) με τον οποίο επεδόλλετο καθεστώς καθωρισμένων ισοτιμιών μεταξύ των Ευρωπαϊκών νομισμάτων με στενό εύρος διακυμάνσεως. Πίεσις σε κάποιο από αυτά θα αντιμετωπιζότο με την συνεπικουρία των άλλων Κεντρικών Τραπεζών - το οποίο βασικά εσήμαινε την αρωγή της Bundesbank. Από τον Σεπτέμβριο κυρίως του 1992 μέχρι τον Αύγουστο του 1993 η συναλλαγματική πίεση εκυλλέτο από νόμισμα σε νόμισμα: οι αγορές εξέταζαν και εύρισκαν τα ασθενή σημεία ενός τεχνητού και ανελαστικού καθορισμού των ισοτιμιών, που αποτελούσε την πειθαρχική προετοιμασία ενός κοινού νομίσματος. Στο τέλος το σύστημα δεν άντεξε και η κατάρρευσής του το καλοκαίρι του 1993 εξωραϊσθη-

κε ως διεύρυνσις εκατέρωθεν στο +/-15% του φάσματος μεταβολής των ισοτιμιών. Η κατάρρευσις επήλθε μετά μακρά περίοδο κρίσεως, όταν υπέκυψε σε αντιφατικές τάσεις ο ΓερμανοΓαλλικός άξων: η Γαλλία ζητούσε βασικά μείωση των Γερμανικών επιτοκίων, ώστε να μπορέσει να χαμηλώσει ατιμωρητέ και τα δικά της για να τονώσει την χαλάνουσα οικονομία της.

Η εγκατάλειψις του ERM από την Μ. Βρετανία και την Ιταλία ωδήγησε στην υποτίμηση των νομισμάτων των, αφού οι νέες ισοτιμίες διεμορφώνοντο ελεύθερα στην αγορά χωρίς παρεμβάσεις των Κεντρικών Τραπεζών. Κατά την περίοδο 1989-1997, με βάση το 100 το 1989, οι ισοτιμίες των δυο αυτών νομισμάτων προς τον χρυσό είναι, αντιστοίχως, 97,38 και 102,56. Η σταθερότητά τους

ΠΙΝΑΚΑΣ

5

Πηγή: World Economic Outlook

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Η.Π.Α.	381,28	383,51	362,18	343,12	359,73	384,22	384,16	387,88	331,1
Ιαπωνία	52922	55532	48786	43511	40002	39267	36149	42195	40063
Γερμανία	717	621	601	536	594	622	599	582	573
Γαλλία	2433	2090	2043	1817	2036	2132	1917	1986	1934
Ιταλία	523150	459445	449465	423093	566215	619363	625797	598406	563863
Μ. Βρετανία	232	215	206	195	240	251	243	249	202

ΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

σμός και ευρωπαϊκή δυσπραγία

δηλαδή στο μεσοπρόθεσμο διάστημα είναι σαν του δολλαρίου, με την ουσιαστική διαφορά βεβαίως μεγάλης διακυμάνσεως που προκλήθηκε από την υποτίμηση. Η δυνατότητα μιας τέτοιας πολιτικής εθνικής ανταγωνιστικότητας είναι αυτό που η Γερμανία και ο ΓερμανοΓαλλικός άξον δεν επιθυμούσαν. (Παράβαλλε την δήλωση Kohl: "κάνεις μόνοι του"). Αυτό εξηγεί την λογική εισαγωγής του Ευρώ, όπου παρόμοιες πολιτικές αποκλείονται εξ ορισμού πλέον για τα συμμετέχοντα κράτη. Βεβαίως είναι άλλο θέμα, ότι επανεισάγονται εν προκειμένω χειρότερες εντάσεις από αυτές που διέπασσαν τον ιστό της (προηγούμενου τύπου ERM) νομισματικής συμπτώσεως, όπως θα αναπτύξω σε επόμενο άρθρο.

Η πολιτική του σκληρού νομίσματος από την Bundesbank και την Γερμανία στον όλο Ευρωπαϊκό χώρο, δεν είχε άλλο σκοπό παρά την προετοιμασία για την εισαγωγή του κοινού νομίσματος. Δεν απέδωσε βεβαίως στα οικονομικά συμφέροντα των κρατών-μελών, αν και προεβλήθη ως απαραίτητο όχημα της αναγκαίας εξυγίανσης των οικονομιών των. Αλλά ούτε είχε και πραγματικό σκοπό την νομισματική σταθερότητα αυτή καθ' εαυτή, όπως φαίνεται από το ότι η Γερμανία και ο Άξον ασμένως μάλλον δέχονται τώρα την συνεχή και ραγδαία υποτίμηση του Ευρώ από της εισαγωγής του (Διάγραμμα 15), ή τουλάχιστον την ανέγερση μη προβαλόντας σε διορθωτικές άμεσες (π.χ. αγορά Ευρώ από την Κεντρική Ευρωπαϊκή Τράπεζα ECB, πράγμα που θα εμείωνε όμως τα αποθέματα της, ενώ ταυτοχρόνως θα αποτελούσε έμπρακτο ομολόγιο ότι το Ευρώ δεν είναι αναγωνιστικό αποθεματικό), σχετικά άμεσες (π.χ. ύψωση επιτοκίων) ή ακόμη και έμμεσες (π.χ. διαρθρωτικές αλλαγές) κινήσεις. [Βεβαίως ευρίσκονται λόγω της επικρατούσης υφέσεως σε δυσχερή θέσι: άνοδος των επιτοκίων προς στήριξη του Ευρώ, θα απεδυνάμωνε ακόμα περισσότερο την ισχνή οικονομική δραστηριότητα. Εξάλλου, υποτίθεται ότι η διολίσθηση του Ευρώ, ευνοώντας τις εξαγωγές, συνεργάζεται με τα χαμηλά επιτόκια προς τόνωση της οικονομίας. Αλλά αυτοί οι συνδυασμοί είναι μάλλον επιφανειακοί και χωρίς μεγάλη εμβέλεια δραστηριότητας χρονική. Σε μία υγιή, στήθαρη και φυσική οικονομία, η άνοδος των επιτοκίων θα ήταν σημείο σθένους].

Η πολιτική του σκληρού εθνικού νομίσματος επεβλήθη για να υποχρεωθούν όλες οι χώρες της Ε.Ε. να αποδεχθούν το κοινό νόμισμα, και μόνον παρεμπιπτόντως και προσχηματικά για να εξημερανθούν οι οικονομίες τους, οι οποίες άλλως τε δεν εξημεριάζονται παρά μόνον κατά μερικότερους τυπικούς δείκτες (και σε αυτό οριακά) και όχι κατά τα ουσιαστικότερα μέτρα της οικονομίας. Εξάλλου, εάν ο σκοπός του σκληρού νομίσματος

και της τοποθέτησής του Ευρώ ήταν η νομισματική πειθαρχία των κυβερνήσεων των διαφόρων χωρών και των οικονομικών τους, τότε η καλύτερη οικονομική λύσις θα ήταν η δολαριοποίησης, δηλαδή η αποδοχή του Αμερικανικού δολλαρίου ως εθνικού νομίσματος. Και αυτό για πολλούς και συγκλίνοντες λόγους (πολύ περισσότερο στην περίπτωση του Ελληνικού χώρου).

Πρώτα απ' όλα, το δολλάριο είναι το ισχυρότερο και σταθερότερο νόμισμα στο παγκόσμιο σύστημα. Η ισχύς του δεν εξαντλείται στην σταθερότητά του, αυτή καθ' εαυτή, αλλά συνίσταται στις αιτίες της. Ούτε σημαίνει απλώς συναλλαγματική ακαμψία, αλλά θεμελιώνεται στο ότι το δολλάριο, μετά την εγκατάλειψη του χρυσού κανόνος και του συστήματος των καθωρισμένων διεθνών ισοτιμιών (σύστημα Bretton Woods, 1944-1973: καθορισμός της ισοτιμίας όλων των νομισμάτων προς το δολλάριο και του δολλαρίου προς τον χρυσό), αποτελεί de facto την βάση και την ακύρωσι αξίας του διεθνούς νομισματικού συστήματος. Αυτό φαίνεται από τα εξωτερικά ισοζύγια των Η.Π.Α. (όπως θα δείξω σε προσεχές άρθρο), από τον καίριο αποθεματικό ρόλο του δολλαρίου (μαζί με τον χρυσό) στις Κεντρικές Τράπεζες των χωρών και από τον όγκο των διεθνών συναλλαγών, κυρίως στις αγορές κεφαλαίου, σε δολλάρια. Η κυριαρχία του δολλαρίου στον χρηματοπιστωτικό διεθνή ορίζοντα είναι δεδομένη. Ακόμη και στην αγορά ομολόγων συνέβη το φαινομενικά παράδοξο γεγονός να πέφτη η αναλογία των νέων εκδόσεων ομολόγων σε Ευρώ ως ποσοστό των συνολικών διεθνών εκδόσεων (εκδόσεων δηλαδή προοριζόμενων να αντλήσουν κεφάλαια από αγορές εκτός της χώρας εκδόσεως) ακριβώς μετά την διατυμπανισθείσα είσοδο του Ευρώ στην παγκόσμια Νομισματική σκηνή. Στο Διάγραμμα 16 σημειώνεται το συνολικό ποσό νέων εκδόσεων ομολόγων σε δολλάρια, ευρώ και λοιπά νομίσματα. Το ποσό εκφράζεται σε δισεκατομμύρια δολλάρια. Ως ομόλογα ευρώ πριν την 1.1.1999 λογίζονται τα ομόλογα σε όλα τα νομίσματα που συνήλθαν στο εύρος των ομολόγων που εξεδόσαντο στις νομισματικές μονάδες Ecu.

Η συμμετοχή του δολλαρίου στην διεθνή αγορά ομολόγων τον Ιανουάριο 1999 ανήλθε στο 47%, από το 36% ένα χρόνο πριν, ενώ αντιστοίχως η συμμετοχή του ευρώ υπεχώρησε από το 49% στο 43%. Αν εξαιρεθούν εκδόσεις ομολόγων προοριζόμενες κυρίως για την εσωτερική αγορά αλλά με μερίδιο διεθνούς συμμετοχής, η καθαρά διεθνής αγορά ομολόγων εκπροσωπείται τον Ιανουάριο 1999 από το δολλάριο σε ποσοστό 49% (αντίστοιχα 44% τον Ιανουάριο 1998), ενώ από το Ευρώ σε ποσοστό 38% (αντίστοιχα 39%). Ακόμη και εκδόσεις

προοριζόμενες για την Ευρωπαϊκή αγορά αγνοούν (όταν δεν κινούνται από ιδεοληπτικά κίνητρα) το Euro: Η Τουρκία π.χ. εξέδωσε εντός του 1999 ομόλογα όχι σε Ευρώ, αλλά σε μάρκα.

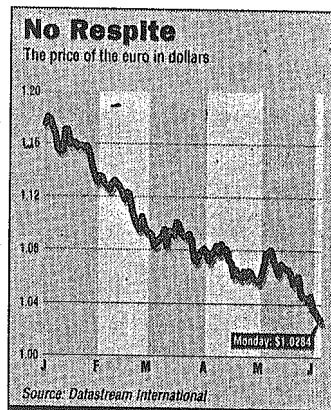
Το φαινομενικό παράδοξο εξηγείται εύκολα, σε αυτή και σε ανάλογες περιπτώσεις. Το ευρώ εκτιμάται από τις αγορές ως πιο ασταθές, ασθενές και αβέβαιο από ό,τι τα (υγιέστερα από τα) νομίσματα (και κυρίως, βεβαίως, εννοείται το μάρκο) τα οποία διαδέχθηκε.

Βεβαίως είχε προηγηθεί κατά την περίοδο πριν την εισαγωγή του Euro μια ενορχηστρωμένη προπαγάνδα crescendo περί των μεγάλων υποτιθέμενων δυνατοτήτων του κοινού Ευρωπαϊκού νομίσματος. Η επιχειρηθείσα προληπτική προκατάληψη των αγορών είχε φθάσει σε υστερικά σημεία: το Euro ελογίζετο ότι μπορεί να συναγωνισθεί, ακόμη και να απειληθεί το δολλάριο στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα, να αντικαταστήσει τον ηγεμονικό ρόλο του δολλαρίου με ένα διπολικό (δολλάριο - Euro) ή τριπολικό (δολλάριο - Euro - yen) νομισματικό σύστημα. Οι ονειροπόλοι της Ευρωπαϊκής ιδεοληψίας (στους οποίους περιλαμβάνονται και λάπανεες) διανοούντο (ή μάλλον ήλυνον) ότι το euro θα υποκαταστήσει (εν μεγάλο μέρει τουλάχιστον) το \$ στα αποθέματα των Κεντρικών Τραπεζών, στις διεθνείς κεφαλαιακές ροές, στις αγορές γενικά και στις εκδόσεις ομολόγων. Προϊόν και αυτής της προπαγανδιστικής καμπάνιας ήταν η δραματική άνοδος του Ecu εν σχέσει προς το \$ τον Σεπτέμβριο και, μετά μια πτώση, τον Δεκέμβριο του 1998. Η εισαγωγή του Euro (1.1.1999) σηματοδότησε την πτώση, η οποία (παρά την ελάχιστη άνοδο των τελευταίων ημερών) θα συνεχισθεί και λόγω της διαρθρωτικά κακής οικονομικής κατάστασης των μεγάλων Ευρωπαϊκών χωρών. Στο Διάγραμμα 17 παρίσταται η ισοτιμία του δολλαρίου εις Ecu (μέχρι 31.12.1998) και Euro (από 1.1.1999) ανά μήνα από τον Μάιο του 1998 (M) έως τον Απρίλιο του 1999 (A).

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι σχέσεις των ισχυρών Ευρωπαϊκών νομισμάτων κινούνται αγνώστως το Euro - το οποίο έτσι αποδεκνύεται ως γυμνή απείρεσις και όχι πραγματικό νόμισμα. Στο Διάγραμμα 18 αποτυπώνεται η ισοτιμία του μάρκου σε δολλάρια από το 1990 μέχρι σήμερα. Η τελευταία πτώσις του μάρκου αρχίζει με την εισαγωγή του Euro (Launch of Euro στο σχεδιάγραμμα), αλλά ακολουθεί την γενική μορφή και λογική που ίσχυε και πριν το γεγονός αυτό.

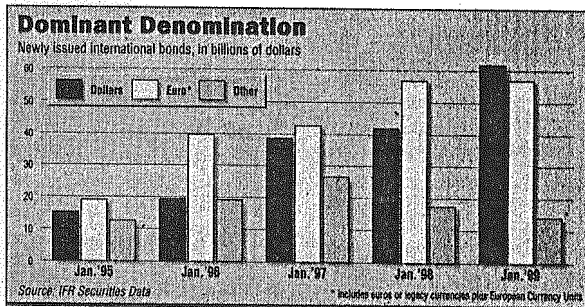
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15

Πηγή: Datastream Wall Street Journal Europe 8/6/99

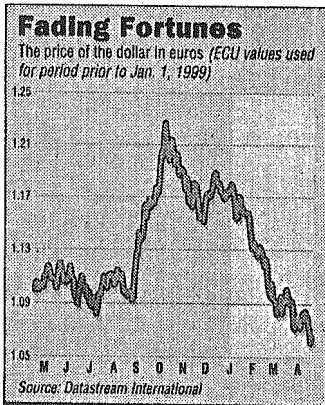
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16

Πηγή: I.F.R. Securities Data

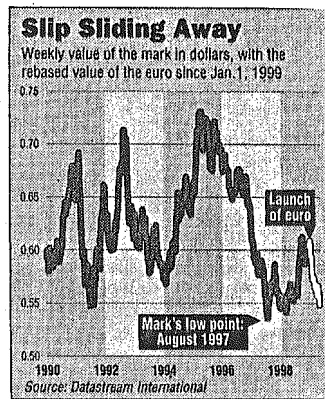
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17

Πηγή: Datastream Wall Street Journal Europe 21/4/99

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18

Πηγή: Datastream Wall Street Journal Europe 3/6/99

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ την ερχόμενη Πέμπτη 17/6/99

Αμερικανικός δυναμισμός

Του
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΙΕΡΡΗ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Δυναμική οικονομία με διεθνή παρουσία προσαπαιτεί πολιτιστική και στρατιωτική ισχύ, τέτοια που να δύναται να συγκρατή και συνέχει τα μέρη του συνολικότερου συστήματος σε κατάσταση ελεύθερης επικοινωνίας και ανοικτής αλληλεπιδράσεως μεταξύ των. Παγκοσμιοποίησης συνοδεύεται από παγκόσμιο ηγεμονία. Όπως άλλωστε και κάθε ολοκλήρωσης ενός συστήματος χρειάζεται το ηγεμονικό κέντρο του για να λειτουργήσει αποδοτικά. Το νόμισμα της δυναμικής οικονομίας της κυριάρχου χώρας είναι από την φύση του το διεθνές νόμισμα. (Όπως το Αθηναϊκό κατά την περίοδο του Αθηναϊκού imperium).

ΜΕΡΟΣ Ε'

Κυρίαρχο νόμισμα και η λογική των νομισματικών ενώσεων

Η απόλυτος νομισματική σύνδεση μιας χώρας προς ένα δεδομένο ξένο νόμισμα, και η ριζική απειπόληση κατά συνέπειαν του κυριάρχου

δικαιωμάτων της ασκήσεως νομισματικής πολιτικής, μπορούν να εγγραφούν σε δυο αντίθετες πιθανές λογικές. Δυνάτον, πρώτον, η χώρα να έχει σε τέτοιο βαθμό αναπτυχθεί τις οικονομικές σχέσεις προς τον οικονομικό χώρο του ξένου νομίσματος, να έχει επιτευχθεί τόσο κανονιστική ουσιαστική σύγκλιση της οικονομικής της λειτουργίας προς το οικονομικό σύστημα του χώρου εκείνου, ώστε η νομισματική ένωση των δυο αγορών να είναι η επιφορτισμένη μιας προτελεσθείσης ολοκληρώσεως εν τοις πράγμασι.

(Παραβλέπω εν προκειμένω τελείως την πολιτική διάσταση μιας επιλογής νομισματικής συγχώνευσης). Ουσιαστική σύγκλιση σημαίνει παρόμοια συνεισφορά (και αμοιβή) παραγόντων της παραγωγής, παρόμοιες δομές στην αγορά εργασίας και χρήματος, παρόμοια φορολογική επιβάρυνση και συμμετοχή του δημόσιου φορέα στην οικονομική δραστηριότητα, συγχρονισμό οικονομικών κύκλων, επαρκή σύμπτωση εργασιακής ηθικής και αξιολογικής κινήτρων και στόχων της ανθρώπινης δράσεως. Θα επανέλθω σε αυτό το θέμα παρακάτω.

Εάν δεν πραγματοποιούνται οι πραγματικοί όροι συσχετισμού και συγκλίσεως δυο οικονομιών που να δικαιολογούν την νομισματική συνταξιοποίηση, τότε το θέμα της αποδοχής από μία χώρα ενός ξένου νομισματικού κανόνα απομένει μετέωρο. Για να αποσαφηνισθεί το πραγματικό δικυβερτούχο πίσω από την επιλογή αυτή, πρέπει πρώτα να τονισθεί ότι εγκατάλειψη νομισματικής παρεμβολικότητας για ανοικτούς σκοπούς δεν σημαίνει αναγκάσει απόλυτο προσήλωμα σε κάποιο ξένο νομισματικό κανόνα, μπορεί να είναι αποτέλεσμα και της ακριβώς αντίθετης επιλογής, της πλήρους απελευθέρωσης του νομίσματος, όπου η ισομία του καθορίζεται ανά πάσα στιγμή ελεύθερα στην ανοικτή συναλλαγματική αγορά. Στην περίπτωση αυτή, όπου δεν ισχύει κανένας καθωρισμένος κανών ανταλλαγμότητας, υπάρχει, βεβαίως, ακό-

μη δυνατότης ασκήσεως νομισματικής πολιτικής εμμέσως, μέσω διαδοχικών ελεύθερης αγοράς. Επί παραδείγματι, η Κεντρική Τράπεζα μπορεί να αγοράσει το πιεζόμενο νόμισμα της χώρας (πωλώντας μέγιστο των συναλλαγματικών αποθεμάτων της σε ξένο νόμισμα - άγκυρα ή σε χρυσό), αναστέλλοντας έτσι κατά το μέτρο της παρεμβάσεως της την πτώση της αξίας του. Αλλά, το βασικό θέμα δεν είναι εάν απλώς και μόνο η χώρα ηγεί την τυπική μορφή της ελεύθερης αγοράς και στον συναλλαγματικό τομέα μπορεί ηγώντας τους κανόνες τυπικά να παρέμβει στρεβλωτικά στην ουσία των διαδικασιών ελεύθερης αγοράς (π.χ. να επιμύση μέγα ποσό ρευστότητας στην οικονομία, να καθορίσει τα επιτόκια σε οφύσικα επίπεδα, να απογυμνώσει τα συναλλαγματικά αποθέματα, να κινή τεχνητό σκληρό, ένα αδύναμο νόμισμα). Το ζήτημα είναι ότι το αντικείμενο της νομισματικής πολιτικής συνίσταται στην συγκράτηση της ποσότητας του χρήματος και του ύψους των επιτοκίων που απαιτούν εντός μιας οικονομίας στα επίπεδα που αντιστοιχούν προς τον παρόντα και προβλεπόμενο ρυθμό της πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας. Νομισματική δράση εντός αυτού του πλαισίου είναι όχι μόνον θεμιτή, είναι ορθολογική και απαραίτητη για την διατήρηση ενός ευταθούς, υψηλού και εντεινομένου ρυθμού οικονομικής λειτουργίας. Τέτοια νομισματική πολιτική χρειάζεται να σκεφτεί εκ μέρους μιας ανεξάρτητης και "τεχνοκρατικής" ικανής Κεντρικής Τραπεζικής εξουσίας, διότι μόνον έτσι μπορεί να επιτευχθεί το ορθό πλαίσιο μεγιστοποίησης της οικονομικής λειτουργικότητας. Αυτό δεν είναι τεχνικός και παροριστικός παρεμβολικός, αλλά βέλτιστη, ρεαλιστική εναρμόνιση παρόντος και μέλλοντος, εξασφάλισης της "συνέχειας" της οικονομικής συντήρησεως.

Δυνάτον όμως σε μια υγιή αναπτυσσόμενη οικονομία να είναι χρήσιμο, οι επιπτώσεις σ' αυτήν μιας ορθολογικής νομισματικής πολιτικής να μην κινδυνεύουν να απορροφηθούν ή και εξουδετερωθούν εν μέρει από έντονες διακυμάνσεις στο σύστημα ισοτιμιών του νομίσματος της εν λόγω οικονομίας, οφειλόμενες σε αυτό τούτο το γεγονός της φύσεως μιας αναπτυσσόμενης και ηγεμονικής οικονομίας. Διότι η πραγματική (δηλαδή φυσική) νομισματική ισχύς και σταθερότητα είναι αποτέλεσμα της σταθερότητας μιας

οικονομίας, και όχι προϋποθέσεις της. Εχει λοιπόν λογική να υιοθετηθεί υπό της κατάλληλης συνθήκης μια άρτια διακυμάνσεως της νομισματικής ισοτιμίας χωρίς ταυτόχρονο εγκατάλειψη της δυνατότητας ασκήσεως σωστής νομισματικής πολιτικής (με όρους φυσικά ανοικτής αγοράς). Σε τέτοιες περιπτώσεις, "κρυφάνεται" η ισομία του εγκυρίου νομίσματος προς ένα ιδιαίτερα ισχυρό και σταθερό νόμισμα, ένα "αποθεματικό" νόμισμα ή προς ένα αποθεματικό αγαθό, τον χρυσό. (Εχομε δηλαδή με σύγχρονα δεδομένα αυτό που γινόταν από μόνο του π.χ. στο Αθηναϊκό σύστημα της κλασσικής αρχαιότητας, με νομισματικό αγαθό τον άργυρο). Ο καθορισμός παγκόσμιας ισοτιμίας δεν σημαίνει ότι δεν θα σκεφτεί νομισματική πολιτική επισκόπων φέρ' ειπείν, ή στόχων στους ρυθμούς μεταβολής των ποσοτήτων του χρήματος. Φυσικά επιβάλλει να ισχύει απόλυτος ανταλλαξιμότητας (convertibility) του νομίσματος προς το επιλεγέν άλλο νόμισμα ή μέταλλο. Προς μεγαλύτερη βεβαιότητα σταθερότητας μπορεί να θεσπισθεί η ανάγκη υπέρβασης συναλλαγματικών αποθεμάτων του ισχυρού νομίσματος προς το οποίο προσαρτάται το εγκυρίως ακριβώς ισοδύναμο προς την ποσότητα του κυκλοφορούντος εγκυρίου χρήματος (όπου που οδηγεί στην πρακτική των λεγόμενων Currency Boards).

Η πραγματική συνεπής επιλογή που παρουσιάζεται είναι μεταξύ ελεύθερης διακυμάνσεως της συναλλαγματικής ισοτιμίας με ορθολογική νομισματική και χρηματοπιστωτική πολιτική και καθωρισμένης ισοτιμίας πάλι με ορθολογική νομισματική και χρηματοπιστωτική πολιτική. Είναι τελείως άλλο θέμα ότι η νομισματική πολιτική μπορεί να γίνει απλό όργανο δημοσιονομικής ή εισοδηματικής πολιτικής ή άλλων τομέων της κυβερνητικής οικονομικής (ή και άλλης σε ακραίες περιπτώσεις) πολιτικής. Το να θέλει η πολιτική ηγεσία και η δημόσια διοίκηση μιας χώρας να αποσείσει το δικαίωμα ασκήσεως ορθολογικής νομισματικής πολιτικής, μόνο και μόνο για να επιμοδίως αυξήσει από του να εφαρμόζει αξία και ανεπιτυχώς την απαιτούμενη πολιτική ή για να μην μπορεί να την παρακαρπάσει υποτάσσοντάς την σε άλλους σκοπούς - αυτό αποτελεί κραυγαλέα ομολογία αναξιοκρατίας. Εν πάση περιπτώσει εντοπίσαμε την δεύτερη λογική (αρνητικής αναγκαιότητας) νομισματικής αυτοποικιότητας.

Και εδώ αρχίζει το μέγιστο παράδοξο. Είτε ο ενεργός λόγος νομισματικής ενώσεως προς ξένη αγορά είναι η ανάγκη απαλείψεως νομισματικής ασταθείας πριν την εδραίωση σταθερής οικονομικής πραγματικότητας - είτε ο βαθύτερος λόγος της είναι η έσχατη ανάγκη συνολικής οικονομικής πειθαρχίας μιας κοινωνίας με αποτυχημένο ηγετικό κατεστημένο — και στις δυο περιπτώσεις η σύνδεση πρέπει να γίνει προς το (α) σταθερότερο νόμισμα της χώρας με την (β) ρωμαιοδέστερη οικονομία, (γ) την μεγαλύτερη πολιτικοστρατιωτική ισχύ και (δ) την δυναμικότερη αξιολογία. Νόμισμα που να επιπλοή αυτούς τους όρους είναι το δολλάριο, όχι βεβαίως το ευρώ. Στο προηγούμενο άρθρο ανέλυσα τον καθάρο νομισματικό όρο, την ηγεμονική θέση του δολαρίου στις διεθνείς αγορές, σαν συνέπεια της φυσικής ισχύος και σταθερότητας του νομίσματος της σταθερότερης οικονομίας στον κόσμο.

Και αυτό το τελευταίο αποτελεί τον δεύτερο παράγοντα.

Η Αμερικανική οικονομία είναι δυναμική, ενώ η Ευρωπαϊκή στατική από την φύση της, και στην ιωρνή αμετάσπρεπτη παρακμή του Ευρωπαϊκού ιστορικού παράγοντα, αποτελεσματική. Η διαπίστωση και ανάλυση του γεγονότος αυτού, και των απλών του οικονομικών, πολιτικοοικονομικών και φιλοσοφικών, είναι το θέμα αυτής της σειράς άρθρων. Εάν συμφέρει μία χώρα να εγκαταλείψει το νόμισμά της (που σημαίνει, να μην μπορεί πλέον να ασκήσει ανεξάρτητη νομισματική πολιτική προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων της οικονομίας της) για να υποστή μία αναγκαία πειθαρχία στην δημοσιονομική και γενικότερα οικονομική και κοινωνική πολιτική της, την οποία δεν μπορεί εξ οίσει να σχεδιάσει, αποφασιστεί αν ανεχθεί, τότε πρέπει κατ' αρχήν να συνδέσει σταθερά με τον ένα ή τον άλλο τρόπο το νόμισμά της προς το νόμισμα της πιο δυναμικής οικονομίας (μπορεί π.χ. να υιοθετήσει το σύστημα των Currency Boards, ή σε τελική ανάλυση να ταυτίσει το νόμισμά της προς το δολλάριο). Βεβαίως, και μόνο η παραδοχή ενός ηγετικού κατεστημένου ότι δεν μπορεί από μόνο του να αναμορφωθεί και να ενεργοποιηθεί την κοινωνία προς ηγεμονικό τόνο συνολικής δράσεως και παραγωγής, αλλά χρειάζεται την απεμπόληση εθνικών οικονομικών κυριαρχιών για να μην μπορεί να κινή σφάλματα - και μόνο η παραδο-

χή αυτή αποτελεί την ανέκκλητο ιστορική καταδίκευ. Και γιατί, αν αυτό ισχύει στον οικονομικό τομέα, δεν θα πρέπει να εφαρμόσθαι και στον πολιτικό; Ούτως ή άλλως, λειτουργεί για την Νεοελληνική πραγματικότητα στο πολιτιστικό πεδίο πνευματικής παραγωγής. Το θέμα δεν είναι φυσικά η επιλογή κλειστού συστήματος αυτοπαραρκαλίας, αλλά ισχυρή ταυτότητα σε ελεύθερο ανταγωνισμό προς άλλες μέσες σε ανοικτό σύστημα για την μεγιστοποίηση της αποδόσεως του. Το ζήτημα είναι γενικότερο: γιατί σε ένα δεδομένο κατεστημένο υπάρχει μεγίστη αποδοχή της ενσωματώσεώς του, ακόμη της αφομοιώσεώς του, στο δυσανασχούν Ευρωπαϊκό Σύστημα, ενώ παρουσιάζεται έντονη αντίδραση στον συστηματικό συντονισμό του προς την πιο δυναμική οικονομία του κόσμου και την ισχυρότερη ηγεμονική χώρα; Η απάντηση μακροπρόθεσμα μπορεί μόνον να είναι γιατί το κατεστημένο είναι δομημένο σύμφωνα με το ασθενέστερο μοντέλλο. Γι' αυτό χρειάζεται αναδόμησή μέσω ριζικής απελευθέρωσης όλων των επί μέρους συστημάτων και του συνολικού εθνικού συστήματος.

Αλλά η οικονομική δραστηριότητα δεν λειτουργεί από μόνη της. Εγγράφεται σε ένα πλαίσιο οργανώσεως της Κοινωνίας σε Κράτος, και πολιτικής δομής της. Έτσι φθάνουμε στον τρίτο παράγοντα επιλογής του κυρίαρχου νομίσματος.

Οι Η.Π.Α. είναι η Ηγεμονική Δύναμις του παγκοσμίου εν ισχύ μονοπολικού συστήματος δυνάμεων. Στρατιωτικά είναι υπερένδυμα με αποφασιστική διαφορά από τις δεύτερες, πολιτικά έχει ζώνη επιρροής και ζωτικών συμφερόντων στο παγκόσμιο πεδίο (και είναι η μόνη που έχει τέτοιο καθολικό βελήκερ), και κοινωνικά ευρίσκεται σε υψηλό λειτουργικό τόνο και δυναμικό συντοχής βάσει κοινής αξιολογίας. Δυναμική οικονομία και συνολικός δυναμισμός μιας χώρας ηγούνται τελικά μαζί. Ισχυρό, εδραίοτο νόμισμα χρειάζεται, εκφράζει, και δημιουργεί το πλαίσιο για, δυναμική οικονομία. Δυναμική οικονομία με διεθνή παρουσία προσαπαιτεί πολιτιστική και στρατιωτική ισχύ, τέτοια που να δύναται να συγκρατή και συνέχει τα μέρη του συνολικότερου συστήματος σε κατάσταση ελεύθερης επικοινωνίας και ανοικτής αλληλεπιδράσεως μεταξύ των. Παγκοσμιοποίησης συνοδεύεται από παγκόσμιο ηγεμονία. Όπως άλλωστε και κάθε ολοκλήρωσης ενός

ς και ευρωπαϊκή δυσπραγία

ο συστήματος χρειάζεται το ηγεμονικό κέντρο του για να λειτουργήσει αποδοτικά. Το νόμισμα της κυρίαρχης οικονομίας της κυρίαρχης χώρας είναι από την φύση του το διεθνές νόμισμα. (Όπως το Αθηναϊκό κατά την περίοδο του Αθηναϊκού imperium). Η γέννησις του ευρώ είχε χαιρετισθεί προκαταρκτικά ως το μεγαλύτερο νομισματικό γεγονός μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ως αρχή νομισματικής πολυπολικότητας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Οι αγορές αγνόησαν επιδεικτικά την πανηγυρολογία. Δεν υπάρχει ιδιαίτερη ζήτηση από τους επενδυτές, ούτε μπορεί να παίζει τον ρόλο διεθνούς αποθέματος. Για να απειληθεί το ευρώ την ηγεμονία του δολαρίου θα πρέπει η νοσηρή Ευρωπαϊκή οικονομία να ενεργοποιηθεί σε τόσο υψηλότε-

ρο της Αμερικανικής, θα πρέπει μια ουσιαστικά ενωμένη Ευρώπη σε ένα Κράτος (το απραγματοποίητο όραμα των Ευρωπαίων Ομοσπονδιακών) να απειλήσει πολιτικοστρατιωτικά τις Η.Π.Α. Αν μπορούσε να γίνει αυτό θα είχαμε πόλεμο. Αλλά δεν μπορεί: η ένωση των Πολιτειών της Αμερικής χρειάστηκε έναν φοβερό εμφύλιο πόλεμο για να εδραιωθεί. Η Ευρώπη πολλές φορές στην ιστορία επολέμησε για να ενωθεί: δύο φορές αυτόν τον αιώνα. Πάντα αποτυγχάνει. Είναι ουσιαστικά μη ολοκληρώσιμη, για λόγους που έχω διεξοδικά αναλύσει αλλού.

Τέλος, η έσχατη θεμελίωσις του κραυγιανούς τόπου μιας κοινωνίας έγκειται στην αξιολογία της, στην ιεράρχηση δηλαδή των κινητήρων και σκοπών της ανθρώπινης δραστηριό-

τητας. Οι τελεολογίες της Αμερικανικής πραγματικότητας και του Κλασσικού Κόσμου συμπίπτουν στην έσχατη αξία της αριστείας, της μεγίστης οικονομικής αυτοπραγμάτωσης, ως λειτουργικού δυναμικού δημιουργικότητας και επιτυχίας. Η κλασσική σύζευξις αρετής - κατορθώματος εκφράζεται στην βιοθεωρία του Νέου Κόσμου με το δίπτυχο ικανότητας - επιτεύγματος. Δύναμις και φυσικότητα υπόκεινται επίσης στην ιστορική αμερικανική ιδέα της ελευθερίας, όπως και ο αποτελεσματικός κάθε κατάκτησης ανταγωνισμός της τελειότητας και υπερτέρησης. Το αγωνιστικό ιδεώδες του βίου κυριαρχεί: η ζωή σαν αγών δεξιάς - αριστείας. Πολιτιστικά, σαν υποκειμένη καθοριστική παράμετροι ανθρώπινης δράσεως αν όχι ακόμη σαν αποτέλεσμα πνευματικού οικο-

δομήματος, ο αρχαίος Ελληνισμός οικειοποιείται το Αμερικανικό πνεύμα, ενώ πάντοτε δυσαρμονιζέται προς το Τευτονικό βίωμα της ιστορικής Ευρώπης. Η Ευρώπη δεν είχε την δύναμη να ανημερωθεί στην νικητήριο ιδεολογία της ανθρώπινης αιμοκτικής τελειότητας, της αντικειμενικής και αποδείξιμης υπερτοχής στην ανθρώπινη δράση, πράξη και παραγωγή, δημιουργία και κατασκευή. Η Αμερικανική Παγκόσμια ηγεμονία εκφράζεται από αυτήν την άποψη και σε κοσμοιστορικό επίπεδο την τελική ήττα του Τευτονικού (σαν κινητήριο ορμή στην ιστορική Ευρώπη) κατά την μακραίωνη αντιπαράθεσή του προς το Κλασσικό.

Προκύπτει ότι δυο είναι οι καθαρές επιλογές στο νομισματικό θέμα. Ή απελευθερώνεται τελείως το νόμι-

σμα και εφαρμόζεται απολύτως ανεξάρτητος από την πολιτική εξουσία ορθολογική νομισματική πολιτική όπως ανέπτυξε παρ'απαντα. Ή υιοθετούμε σαν δεύτερο πλάνο το σύστημα του Currency Board και προσορτούμε την δρακμή προς το δολλάριο με πλήρη ανταλλαξιμότητα (convertibility). Η πρώτη λύσις προϋποθέτει σημαντικό αποθέματα ικανότητας, ορθολογισμού και αυτοπειθαρχίας. Η δεύτερη εξασφαλίζει την αποδοτικότερη και ευεργετικότερη πειθαρχία με μέγιστη ενεργοποίηση εσωτερικού δανεισμού - αντί της συστηματικής δανειοποιήσεως του μέσω της διογκώσεως του οικονομικού ρόλου του κράτους χάριν των επιδοτήσεων της Ε.Ε.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ
ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ 20/6/99

Μια ορθολογική νομισματική ένωση στην αρχαιότητα

Το Αθηναϊκό Imperium του 5ου π.Χ. αιώνα εξέφρασε, εστίασε και προώθησε, μια γενικότερη δημιουργική αρμή σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δράσεως την εποχή εκείνη, με εστία την Αθήνα. Η ηγεμονική ροπή των Αθηνών ενόησε τον γόνιμο δυναμισμό τόσο στην πνευματική παραγωγή όσο και στην συνολική οικονομική λειτουργία. Η ανθρώπινη δραστηριότητα διεγέρθηκε σε ύψιστους τόνους ("κλασσικός" παλ) ελευθερίας και εντάσεως ωδύνων το άτομο στα όρια της υπέρβασής του και στο μέγιστο της επινοητικότητας και αποδοτικότητάς του, όπως μαρτυρούν τα αποτελέσματα και προϊόντα του.

Η Αθηναϊκή ηγεμονική πολιτικοστρατιωτική ιαχώς εδω-

δοσάσεις της αγοράς. Η ηγεμονική αυτοσυνέρεσις και εστίασις δυναμικού έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Όταν οι πολιτιστικές, πολιτικές, στρατηγικές και οικονομικές σχέσεις μέσα στην Αθηναϊκή Συμμαχία πέρασαν το απαραίτητο κριτικό σημείο, η Αθήνα ως κεφαλή της Συμμαχίας επέβαλε το δικό της νόμισμα ως κοινό νόμισμα του όλου χώρου ολοκληρώσεως (περί το 450-446 π.Χ.). Ήταν η φυσική επιλογή. Το Αθηναϊκό νόμισμα κατακτούσε τη θέση θεμελιώδους μέσου ανταλλαγών και αποθήκευσης αξίας πολύ πέραν των πλαισίων της Αθηναϊκής οικονομίας, ακόμη και επέκτεινε το διαπελεγμένο και ολοκληρωμένο οικονομικό σύστημά της Συμμαχίας.

Στον Πίνακα 6 καταγράφεται ένα μέρος από τους ανακαλυ-

συνθήκες (περιθωριακές ή ιδιαίτερες καταστάσεις), αν και σε μια ανεπτυγμένη οικονομία, όπως η Αθηναϊκή, το τραπεζικό σύστημα απεργόφρα, και δένετο αποδοτικά, την αποταμιευτική συσώρευση πλούτου. Οι "θησαυροί" είναι πάντως χαρακτηριστικοί του ποια νομίσματα κυκλοφορούσαν ποιά. Τα στοιχεία του πίνακα είναι από το M. Thompson, O. Morikholm, C.M. Kraay, *An Inventory of Greek Coin Hoards*, 1973. Στην στήλη "συνολικός αριθμός νομισμάτων" AR σημαίνει αργυρών κανόνια και AV χρυσούν. AE είναι χάλκινα νομίσματα. Τα νομίσματα είναι - γιατί έχω περιλάβει και τα φέδες του 4ου αι., ενώ το ενδιαφέρον ευρίσκεται στον 5ο. Ανατολικά του Αιγαίου, στην Αίγυπτο ιδίως, αλλά και βαθειά μέσα στην Περσική Αυτοκρατορία, το Αθηναϊκό νόμισμα λειτουργούσε ως διεθνές μέσο συναλλαγών, εκφρασε της σταθεράς ιαχώς του. Η ιαχώς του ήταν φυσική, αποτέλεσμα μιας σθενούς, ανθεώσης οικονομίας: δεν υπήρχε Κεντρική Τράπεζα τότε, και καμία ουσιαστικά δυνατότης κρατικής στρεβλωτικής νομισματικής πολιτικής.

α/α	Αριθμός Καταλόγου Inventory	Τόπος ευρέσεως του θησαυρού	Χρονολογία αποθησαυρισμού διαταφής	Συνολικός αριθμός νομισμάτων	Αθηναϊκά νομίσματα	Άλλα νομίσματα
57.	1483	Massyaf (Φοινίκη)	c. 425-420	100 AR	35	Αίγινα 11 Ευρακοίσι 1 Άκανθος 2 Μήλος 2 Κίτιον 2 Σιδών 11 Τύρος 5 Περσία 1 κ.λπ.
58.	1484	Marash (Αντιόχεια στον Τάιρο, Κομμαγενή)	5ος αι.	100 AR	100	
59.	1487	Al-Mina	c. 375	25 AR	18	Άραδος 7
60.	1488	Al-Mina	c. 375	43 AR	26	Άραδος 6
61.	1489	Beit-hia (πλησίον Σιδώνος)	c. 370	510+ AR	2+	Σιδών 9
62.	1491	Φοινίκη	c. 350	8 AR	1	Σιδών 3 κ.λπ.
63.	1503	Wadi Daliyeh (πλησίον Ιερουσαλήμ)	c. 332	3 AR	1	Τάρος 1 Τύρος 2
64.	1505	Φοινίκη	4ος αι.	60+ AR	60+	
68.	1644	Asyut (N. του Καΐρου)	c. 475	681+ AR	131	Αίγινα 74 Κόρινθος 29 Σάμος 15 Λυκία 23 Σαλαμίς Κύπρου 16 Περσία 10 Κυρήνη 35 Καρία 16 Θάρος 27 Αθήνα 12 Μένδη 15 Άκανθος 38 κ.λπ.
69.	1645	Zagarij (πλησίον Βουβαστεως)	c. 470	84 AR	34	Αίγινα 9 Άκανθος 5 Μένδη 4 Ποτίδα 4 Κόρινθος 1 κ.λπ.
70.	1646	Fayum	c. 460	c. 15 AR	1	Αίγινα 3 Λυκία 2 Σαλαμίς Κύπρου 2 κ.λπ.
71.	1647	Ναύκρατις	450-425	15 AR	6	Σάμος 3 Αίγινα 1 Χίος 1 Ευρακοίσι 1 κ.λπ.
72.	1648	Ναύκρατις	5ος αι.	67 AR	67	
73.	1649	Tell el Maskhuta	Πρώτος 4ος αι.	6000+ AR	σχεδόν όλα (63 μμήσεις)	
74.	1651	Beni Hasan	c. 360	77 AR	55 (2 μμήσεις)	Σιδών 17 Τύρος 4 Γάζα 1
75.	1652	Ναύκρατις	c. 360	83 AR	70	Κυρήνη 3 Αίγινα 1 Άκανθος 2 κ.λπ.
76.	1656	Garbieh	c. 330	9 AV, (7) AR	όλος ο αριθμός των αργυρών	Περσία 4 δαρεκάι Φίλιππος II 4 Κίτιον 1 (χρυσά)
81.	1747	Μεσοποταμία	390-385	23 AR	6	Περσία 7 Αίγινα 1 Σάμος 1 Σαλαμίς Κύπρου 2 κ.λπ.
82.	1757	Μεσοποταμία	390-380	49+AR	37	Πάρος 1 Σιδών 1 Τύρος 1 Βαβυλών 1 Κυρήνη 1 κ.λπ.
83.	1790	Malayef (Μηδία)	c. 375	394+ AR	167	Αίγινα 45 Ευρακοίσι 5 Άκανθος 8 Μήλος 6 Τύρος 98 Σιδών 30 Περσία 1 κ.λπ.
84.	1820	Balkh (Βακτριανή)	c. 390-380	170+ AR	151+	Αίγινα 1 Φασήλις 1 Πάρος 2 Τύρος 1 κ.λπ.

Οι θησαυροί α.α. 57-64 προέρχονται από την Μέση Ανατολή, α.α. 68-76 από την Αίγυπτο και α.α. 81-84 από την Εσώτερη Ανατολή.